

MAP

Rijkslandbouwleraar

P. van Hoek 1891-

B. L. A. Lips 1901-19xx

Zuivelconsulenten

T. J. Klaverweide 1898-1899

B. L. A. Lips 1899-1901

F. E. Posthuma 1904-1906

J. J. Wintermans 1906-1918

E. T. Struif 1906-1943

'Knipsels' Noord-Brabant

Rijkslandbouwleraar P. van Hoek

Zuivelconsulentschappen – div.

Datum	Bron:			
		Xxx / 1900 / 1905 / 1910		
1894				
1894-01-06				
1897				
1897-04-15	NTC	Artikel over: keuze grote of kleine boterfabrieken		
1898				
1898-03-16	DPenKB	Verslag lezing P. van Hoek – met korte terugblik op 7 jr. veranderingen		
1898-03-16	DPenKB	Een en ander over het vetgehalte van de melk		
1898-04-20	DPenKB	De Coöperatieve Boterbereiding en ZNZ.		
1898-09-03	VMB	Twee maal ingezonden over geknoei met Zuid-Ned. botermijn-boter		
1898-09-26	PNBC	INSTRUCTIE voor den Zuivelconsulent iu de Provincie Noord-Brabant.		
1899				
1899-01-09	PNBC	Het mond- en klauwzeer en zijne bestrijding in Nederland.		
1899-04-10	PNBC	Lezing zuivelconsulent Klaverweiden – voor en nadelen boterfabriek		
1899-05-13	PNBC	Oproep voor deelname aan “Noord-brabandschen zuivelbond”		
1899-05-17	PNBC	Verslag: Vergadering van belanghebbenden bij en belangstellenden in de coöperatieve zuivelbereiding in Noord-Brabant.		
1899-05-22	PNBC	1e dl. Gegevens uit jaarverslag zuivelconsulent Klaverweide		
1899-05-29	PNBC	2e dl. Gegevens uit jaarverslag zuivelconsulent Klaverweide		
1899-06-05	PNBC	3e dl. Gegevens uit jaarverslag zuivelconsulent Klaverweide		
1899-06-12	PNBC	4e dl. Gegevens uit jaarverslag zuivelconsulent Klaverweide – slot		
1899-07-15		Oprichtingsvergadering Noord-Brabantse zuivelbond		
▲				
1900				
1900-05-04	PNBC	Knipsel: NBMvL. over inzetbaarheid zuivelconsulent B. A. h. Lips		
1900-10-12	PNBC	Lezing Zuivelconsulent Lips over voordelen boterfabricage		

1903				
1903-11-25	NTC	Lezing Rijkslandbouwleraar B Lips over voordelen zuivelfabriek		
▲				
1904				
1904-05-31	NvhN	Posthuma: Verkoop van boter onder rijksmerk in Zuid-Nederland.		
1904-06-07	PDAC	Knipsel: 'Uitleen' Drentse zuivelconsulent Posthuma aan Noord-Brabant		
1904-06-16	PDAC	Eindhoven opening botercontrolestation en plan voor knederij		
1904-07-18	NRC	Strijd in Brabant coöp met boterhandelaren		
1904-07-18	PDAC	Posthuma over de de zg. Boteroorlog in Zuid-Nederland		
1904-09-19	PDAC	NCB vergadering: 'De Boter kwestie'.		
1904-09-28	DMB	Kort verslag vergadering Noordbrabantschen Zuivelbond		
1905				
1906				
1906-02-21	DPenKB	Verslag vergadering van de Noord-Brabantsche-Zuivelbond		
1906-12-22	DZWV	Lezing kapelaan Offermans: Stoomzuivelfabriek te Deurne.		
1910				
1910-10-29	DZWV	Wat nog ontbreekt aan de Zuivelcoöperatie. II.		

Land- en Tuinbouw, Veeteelt enz.**(Ingezonden).****Een woord tot de landbouwers van Noord-Brabant.**

Met kracht beginnen tegenwoordig de groote vorderingen en verbeteringen, welke de zuivelbereiding in de laatste jaren onderging, in onze provincie binnen te dringen. Hulde zij gebracht aan de landbouwers, die hier en daar er den stoot aan gaven om van die verbeteringen voor hen zelve en voor kunne omgeving partij te trekken, door gezamenlijk een fabriek te bouwen en daarin hunne melk ook op onderlinge kosten tot boter te verwerken.

Die mannen verdienen voor hun pogingen lof, veel lof, maar één zaak is er veela bij het tot stand komen van deze fabriekjes zeer te betreuren en wel dat er over het algeneen te' veel in 't duister getast wordt, dat de zaak voor te eenvoudig wordt aangemerkt, dat te weinig goede en belangelooze leiding lanwezig is of ingeroepen wordt, dat dientengevolge de ondernemers niet voldoende op de hoogte zijn van 't geen zij ondernemen en dat in plaats van gebruik te maken van de reeds veeljarige ondervinding, in Denemarken, Friesland en meer andere streken opgedaan, omtrent de beste wijze van werken en de keuze der aan te schaffen werktuigen, men met het eerste het beste aangeboden werktuig begint te draaien, als het maar weinig kost. Weinig kosten, ja, daar dient natuurlijk ook op gelet te worden, maar in de eerste plaats goed moet het zijn, dat aangeschaft en ingericht wordt, anders ondervinden velen de waarheid van de spreekwijze «goedkoop, duurkoop», vooral op 't gebied der zuivelbereiding, watr een groote schare agenten in dit en in dat, de een al met grooter welsprekendheid dan de ander beweert het beste en het goedkoopste te kunnen leveren en die meestal zelf, och zoo weinig grondige kennis hebben van hetgeen zij trachten aan den man te brengen en ook dikwerf veel te veel profiteeren van de onwetendheid van den boer. Om u in détails te trachten eenigen raad te geven, wanneer gij de handen in een slaat en een coöperatieve roomboterfabriek gaat oprichten, is mijn doel in dit schrijven niet, slechts is 't een enkelen wenk, dien ik u aanbied om een goeden weg te vinden, die er bewandeld moet worden om ook behouden aan het einddoel te geraken. Laat ons daarvoor allereerst in hoofdtrekken nagaan wat het doel is van de oprichting eener coöperatieve melkerij. Dit doel is in de eerste plaats een beter, een zuiverder bewerkt product te verkrijgen, dan tot dusverre werd verkregen, en een product, dat van een groote menigte landbouwers éénzelfde kwaliteit bezit, daardoor ook beter voor den handel gesobikt is, dus meer zal opbrengen en zelfs bij ernstigen toeleg eenmaal weer in staat zal kunnen zijn onzen ouden roem op het gebied der zuivelbereiding te doen herleven en ten tweede tijds- en dus ook geldsbesparing, zoodat er aan den eenen

kant meer geld wordt verdiend, aan den anderen kant meer geld gespaard, dus dubbel gewonnen wordt, terwijl wij hier ter loops nog even kunnen aanstippen als eerste en niet onbelangrijk gevolg, dat de landbouwer de vrije beschikking krijgt over htt geld, dat zijn product hem oplevert. Een zuiver goed bewerkt product zal men slechts dan alleen kunnen verkrijgen, wanneer dit bereid "wordt door en onder toezicht van een alleszins op de hoogte der zuivelbereiding zijnd persoon, aan wien men de eischen van bekwaamheid niet te licht kan stellen en bovendien moet dat product kunnen bereid worden met werktuigen van de beste systemen, die geplaatst moeten zijn in een ruim, frisch, doelmatig ingericht gebouw en gedreveu worden door een voor het doel geschikte kracht. Laten we hier tevens even op de omstandigheid wijzen, dat juist bij het oprichten van vele melkeryen, te weinig wordt overwogen wat wel de meest geschikte drijfkracht zou zijn; heeft eenmaal een zeker aantal landbouwers besloten te samen hunne melk te doen verwerken in een afzonderlijk daartoe ingericht gebouwtje, door middel van centrifuges, dan heeft men dadelijk de grootste haast «om maar aan den gang te komen»; in plaats van juist dan grondig te onderzoeken hoe zal gehandeld worden, wordt geredeneerd: hoe komen we het vlugst en het goedkoopst aan den gang, zonder te overwegen en te onderzoeken of juist de vlugste en goedkoopste manier ook wel tevens de beste is.

Met een handcentrifuge in een klein gebouwtje is men spoedig en voor weinig geld klaar en de leverancier brengt ons bovendien geheel op de hoogte ! ? Maar al spoedig neemt het aantal deelnemers toe en een tweede handcentrifuge is noodig, meestal ook een verbouwing van het fabriekje. Men overweegt zelfs dan nog niet of er wel op een betere en op den duur goedkoopere wijze zou kunnen voortgewerkt worden, maar zegt weer een handcentrifuge (die natuurlijk door den agent (tevens eenigen raadsman) o ! zoo gaarne en zoo goed geleverd wordt) er bij kost niet veel, wat stenen en wat werkloon belooft ook zoo veel niet en men ziet over het hoofd dat in fabriekjes zelfs waar dagelijks een 1500 L. melk verwerkt moeten worden, door het werken met een motor of kleine stoommachine reeds dadelijk en dagelijks belangrijke sommen aan arbeidsloonen zouden worden uitgespaard en dat men bij 't gebruik van een dergelijke drijfkracht met weinig meer kolen, wat de stoommachine betreft, al het werk verricht als waarmede, nu alleen de melk verwarmd moet worden en 't noodige warme water verkregen wordt om de werktuigen te reinigen; dat men zijn centrifuges en karns met een veel grootere regelmatigheid het bepaald aantal slagen kan doen maken, dan met handenarbeid ooit te verkrijgen is, waardoor beter ontroomd en beter gekarnd wordt, dat men van zelf de stoom heeft om de melk vóór het centrifugeeren op temperatuur te brengen en eveneens om als de werkzaamheden zijn afgelopen de werktuigen te reinigen en door te blazen waar dit noodig is, dat de botermaker in onze fabriek zijn geheele aandacht aan zijn werk kan besteden en niet zijn halve aandacht gevestigd behoeft te houden op het draaien van zyn kneder. Landbouwers stelt u zelf op de hoogte der zuivelbereiding van onzen tyd, stel uwe zonen in de gelegenheid om zich grondig op de hoogte te stellen, stuur hen desnoods naar een zuivelschool, maar gaat zelf ten minste zien op plaatsen waar men u voorgeweest is, om te leeren door zien met eigen oogen en vóóral wanneer gy in uwe omgeving de eersten zyt, die te samen gaat werken; is uwe fabriek te klein ingericht en willen een aantal landbouwers in een ander gedeelte van uw dorp of van een aangrenzend dorp zich vereenigen, dan moeten ze ook een afzonderlek fabriekje bouwen en zoo wordt soms een derde en een vierde in een omgeving gebouwd, waar een flinke fabriek op veel voordeeliger wijze in de behoefte zou hebben voorzien ; ik vraag u dan eens uit te rekenen hoeveel wel uwe dagelyksche uitgaven meer zouden bedragen vooral aan arbeidsloonen, dan wanneer gij u direct hadt verbonden en een degelijke fabriek had tot stand gebracht en hoeveel beter zou dan nog niet ook uw product geweest zijn. Denk vooral in zake de nieuwe zuivelbereiding, aan 't kernachtige Oud-Hollandsche spreekwoord «Eendracht maakt Macht." Allen te samen verbonden kunt gij veel, zeer veel doen om uwen toestand te verbeteren, laat'geen jaloezie, zooals hier en daar tusschen verschillende buurten eener gemeente of naburige gemeenten bestaat, u xelf tot nadeel zijn. Ten tweede heb ik gezegd dat tijds- en dus ook geldsbesparing het doel is of beter gezegd plaats heeft bij het samenmelken; hierover kan ik kort zijn. Denk u slechts even een coöperatieve melkerij waar van 100 landbouwers de melk, reken bijv. 5000 L. melk per dag, moet verwerkt worden. Gemakkelijk kan in een fabriekje door stoom gedreven, dit werk verricht worden door 3 a 4 personen, natuurlijk wanneer zij voor hun taak volkomen berekend zijn. Moesten deze 100 landbouwers de door hun vee gegeven melk elk voor zich tot boter bereiden, dan zoude daarmee bij eiken landbouwer minstens één persoon zijn bezig geweest, en men ziet in zijn gedachten, een enkele boerderij uitgezonderd, waar een hond de karn drijft, even zoo vele boerinnen in de standen staan stampen, soms uren lang en verscheidenen mopperende dat het zoo lang duurt eer zij boter krijgen; en als dan op elke boerderij het karnen afgelopen is, dan kunnen we 100 kluiten boter te zien krijgen, waarvan er waarschijnlijk geen twee juist dezelfde qualiteit zullen hebben, terwijl door gezamenlijke fabriekmatige bereiding slechts één qualiteit wordt verkregen, en wel een qualiteit, die, door zorgvuldige behandeling, bereid onder de gunstigste omstandigheden, veel beter zal zijn, terwijl er bij die bereiding niets verzuimd behoeft te worden, van 'tgeen ons de wetenschap en de ondervinding op 't punt der zuivelbereiding geleerd hebben. Om tot dit alles te geraken, het voor en tegen te kunnen overwegen, en u xelf een door eigen onderzoek opgedaan oordeel te kunnen vormen, is moeite noodig er moet voor gewerkt worden, getroost u die moeite in uw eigen belang, in't belang van uwe lotgenooten. Wij hebben, dank zij de belangstelling onzer Regeering in den landbouw , in onze Provincie een Rijkslandbouwleeraar, den

heer P. Van Hoek, wonende in de Postelstraat te 's-Hertogenbosch, nooit is hem iets te veel om iemand inlichtingen te verschaffen, hij zal u ook mannen kunnen aanwijzen, die u de door hen opgedane ondervinding en den uitslag der door hun op 't getouw gezette onderzoekingen gaarne zullen meedeelen, waar gij bovendien in ons land aanklopt bij coöperatieve melkerijen, 't zij groot of klein, gij zult er geene aantreffen, die u niet zooveel zij kunnen zullen voorthelpen en u hunne ervaringen zullen meedeelen; verzet de bakens eer 't getij verloopt, slaat de handen aan den arbeid, zorgt dat de voordeelen en de winsten, die de fabriekmatige zuivelbereiding zullen opleveren, u niet ontglippen; de zuivelbereiding toch zij behoort in haar geheel in uw bedrijf te huis, zorgt door bijtijds samen te werken, dat ze ook in uw bedrijf blijve; toont dat ge zelf in staat zijt met uwen tijd mee te gaan, opdat niet een groot deel der voordeelen, die gij u zelve kunt verschaffen, in andere handen doet overgaan, omdat gij stil gezeten hebt en uw eigen belang te laat hebt ingezien. Nog eens sluit u aaneen, in ruime kringen, onderzoekt veelzijdig, liever aan 100 dan aan 1 adres, laat onpartijdige personen uwe raadsliden zijn, en draagt zorg, dat, als gij een fabriekje gaat inrichten en bouwen, geen leverancier u kan verkoopen of leveren wat hij missen wil, of waar hij 't meest aan verdient, maar dat gij aanschafft en inricht, zooals gij zelf door grondig onderzoek hebt bevonden, wat in uwe fabriek aanwezig moet zijn en hoe dezelve moet ingericht worden.

Uwen Vriend, Hannes Oome.

P.S.

Willende gaan onderzoeken, dan geef ik U in 't algemeen nog den raad, wendt uwe blikken naar 't Noorden en niet naar 't Zuiden van ons land, daar valt veel te leeren, hier moet nog veel geleerd worden, daar is men op de hoogte, hier is de coöperatieve melkerij nog slechts in wording, maak dus gebruik van het leergeld dat men dáar voor u betaald heeft, in plaats van het zelf hier nog eens te gaan betalen. 't Is volkomen waar dat reeds de landbouwer bij de meest primitieve samenmelkerij met een handcentrifuge groote voordeelen geniet, maar dit is geen reden om niet, waar hij nog moet beginnen, naar het betere, naar het beste en 't voordeeligste te streven. Waar men nu reeds in onze provincie "stuit" over de werking der bestaande kleine coöperaten, wat zou men dan wel niet doen als zij eens daargesteld waren met grondige zaakkennis, na uitgebreide ernstige onderzoekingen en ingericht naar de laatste eischen met iemand aan 't hoofd geheel op de hoogte der tegenwoordige zuivelbereiding. Zoo gij op reis gaat (de gelden hiervoor besteed, verdient gij later tienvoudig terug) verzuimt dan vooral niet een kijkje te nemen in de coöperatieve roomboterfabriek te **Didam**, gemakkelijk van uit Arnhem per trein te bereiken, waar een 100 landbouwers de coöperatie vormen en een groote 400 landbouwers hunne melk doen verwerken. In deze en dergelijke inrichtingen in **Friesland**, als te **Irnsrum**, **Roordahuizen**, enz. enz., zal men u tevens wel op de hoogte brengen, waar solide, op de hoogte van hun vak zijnde firma's voor het leveren der verschillende werktuigen te vinden zijn. Bewaart dit blad van uw courant eens, misschien zou 't u of uwe omgeving eens te pas kunnen komen en dan is het doel bereikt van

uwen vriend a. b.

(Door de plaatsing van dit Ingezonden Stuk aan het hoofd van dit blad, wenschen wij geenszins er voor te worden gehouden, dat wij met "Hannes Oome" in alle opzichten instemmen. In 't algemeen zijn we van coöperatie niet zoo'n groote voorstanders. Intusschen willen we aannemen, dat er hier en daar voor de landelijke bevolking reden tot aaneensluiting kan zijn om den moeielijken strijd om 't bestaan te kunnen volhouden. Red.)

Is het wenschelijk groote of kleine Boterfabrieken op te richten ?

De heer L. Ketelaar Jr. uit Beltrum schrijft in De Post: Het oprichten van roomboterfabrieken komt in den laatsten tijd veelvuldig voor. Men ziet bijna geen courant in, of men leest, dat hier of daar weer een dergelijke inrichting is verrezen. En geen wonder ook, nu men heeft kennis gemaakt met de veel betere methoden van bereiding, waar door een veel fijner product, en over het algemeen betere resultaten worden verkregen dan bij de oude bereidingswijze, die, gebrekkig als zij is, tijdroovend, en in de meeste gevallen niet loonend kan genoemd worden, vergeleken bij hetgeen men op vele plaatsen voor de melk ontvangt.

Vandaar dan ook, dat vele landbouwers zich vereenigen tot het oprichten van fabrieken, om alzoo hunne melk voor gezamenlijke rekening Leiaten verwerken. Jammer echter, dat aan een fabriek, op kleine schaal ingericht — zooals er zeer velen worden aangetroffen en nog dagelijks worden opgericht — de kosten der verwerking nog al duur zjn. Ik zou daarom liever aanraden: landbouwers vereenigt U, bouwt niet te spoedig op eigen krachten, maar sluit u zooveel mogelijk brj anderen aan, opdat gij, één geheel vormende in stad of dorp, een groote fabriek kunt oprichten. Brj onderzinding is mrj gebleken, dat eene fabriek gemakkelijk en met veel voordeel de melk kan betrekken uit een omtrek van minstens 2 uur: men zorge er slechts voor, dat men eene goed geconstitueerde zaak opricht. De voordcelen eener groote fabriek zjzn velerlei. Vooreerst voorkomt men hierdoor de onderlinge concurrentie in de naaste omgeving, hetwelk zoowel voor den landbouwer-melkleverancier als voor den ondernemer niet anders dan nadeelig kan werken. Ten tweede, en hierin ligt vooral het groote voordeel, zjzn de exploitatiekosten in verhouding der melk aan groote fabrieken aanmerkelijk minder dan aan kleine, en kan men de fabriek beter inrichten naar de eiashen des trjds. Ten derde geschiedt de verzending meer rechtstreeks, zonder tusschenpersonen. Ten vierde bevordert het meer een gelijkmatig product, o. a. bereidt men grootere hoeveelheden van één soort, hetwelk voor den handel — op den duur vooral — van groote beteekenis zal zjzn. Wat de exploitatiekosten betreft, zoo meen ik niet beter te kunnen doen, dan cijfers te geven door mijn eigen ervaring in de practijk opgedaan. Verleden jaar cntv. p. dag 7734 L.melk. Een jaar te voren „ „ „ 3417 - „, verschil 4317 L. „, Totaal ged. 3 maanden 580050 L. melk, ld. id. 1 jaar te voren 256275 - - verschil 323775 L. „,

Exploitatiekosten met'inbegrip van rente . . i f 1751.10 ld. id een jaar te voren . -1128.35 Aant. L. meer verwerkt kost slechts f 622.75 De melk, gedurende dat tijdvak meer verwerkt, kost dus per 100 L slechts 19.2 cent aan verwerkingskosten, tegen 44 cent in het vorig jaar. Stel, dat eerstgenoemde melk volgens de laatste wijze verwerkt zou zjzn geworden, zoo zou dit in één jaar een verschil opleveren van: $X f 0.44 = f 2552.22 - f 1751.10 = f 801.12$ $X 4 = f 3204.48$. Indien er iemand is, die dezo cijfers in twijfel zoude trekken, verzoek ik hem zich ten mijnent te komen overtuigen. De kosten zouden natuurlijk nog lager worden, indien men tien, twaalf, vijftien duizend of meer liters melk te verwerken had. Is het dan niet te betreuren, dat men dikwijls op een afstand van slechts één uur twee fabrieken ontwaart? Zulke toestanden deugden niet en dient men zooveel mogelijk te keer te gaan, wjzl zij nooit een bloei kunnen ontwikkelen, die zij zouden kunnen hebben. Men zal mij tegenwerpen, wat de kosten van vervoer betreft, doch dit is zoon groot bezwaar niet als menig-een zich voorstelt. Het ophalen en het terugbezorgen der melk bestaat aan een kleine fabriek even zoogood als bij een groote; het verschil is alleen een verschil van afstand, hetwelk evenwel ruimschoots wordt vergoed door de meerdere opbrengsten. Ook wat het zoet houden der ondermelk betreft, bestaat, zoo deze gepasteuriseerd wordt — iets wat bepaald noodzakelijk en in het algemeen belang is — niet het minste bezwaar. Kleine fabrieken zjzn goed, daar waar zeer weinig melk is en dus voor eene groote fabriek geen levensvatbaarheid bestaat, doch overigens bepale men zich tot

groote, hetwelk ook van veel belang is wat den afzet der producten betreft en het leveren van uniforme qualiteit in de hand werkt. Natuurlijk is het beter en voordeeliger, dat men de grootst mogelijke hoeveelheid melk uit engeren kring betrekke dan de grenzen door mij aangegeven, en het is daarom van het grootste belang, dat de landbouwers eensgezind zijn en zich zooveel mogelijk eenparig aansluiten, om tot het grootste quantum melk te komen. Ook richte men de fabriek bij voorkeur op aan spoor, tram of boot in eene flinke plaats of groot dorp. De stad biedt vele voordelen aan boven het platte land; niet enkel bespaart men vracht, maar ook de verzending en correspondentie geschiedt vlugger; vervolgens kan men meer voor de karnemelk maken, die in den regel gretig koopers vindt. De leveranciers kunnen dan nog 90 pCt. ondermelk gratis terug krijgen. Ik hoop, dat bovenstaand schrijven zal mogen bijdragen tot het meer algemeen oprichten van groote inrichtingen, omdat deze ook de grootst mogelijke voordelen kunnen afwerpen. Zal men hiertoe echter geraken, dan dienen de landbouwers eendrachtig en eensgezind te zijn. Door samenwerking kan, vooral op dit gebied, veel goeds tot stand gebracht worden. Ook vooral meer melkrijke streken, zoo de boterprjzen niet te hoog zijn, kunnen door de oprichting eener groote roomboterfabriek, eene schoone toekomst tegemoet gaan. Wij kunnen nog niet concurreeren tegen de Denen en Normandiers, doch dit zal - wanneer de Regeering krachtiger optreedt tegen de knoeierijen in den boterhandel — slechts een quaestie van tijd zijn. De Hollandsche boter zal alsdan den ondernemenden Denen spoedig op zijde weten te streven.

Beknopt Verslag der Voordracht,
VAN DEN
RIJKSLANDBOUWLEERAAR DEN HEER P. VAN HOEK,
GEHOUDEN IN DE
Zaal van P. van der Heijden, te Stratum,

op Vrijdag 11 Maart 1898.

Nadat de Voorzitter van de afdeling Eindhoven van de *Maatschappij van Landbouw* hem het welkom had toegeroepen begon de heer Van Hoek met er aan te herinneren, dat hij reeds vaker hier was opgetreden en dat er in de zeven jaren, waarin hij in Noordbrabant werkzaam was, heel wat veranderd was. Men had ongunstige tijden beleefd: droge jaren, lage graanprijzen, ziekten onder het vee, het sluiten der grenzen, enz. Het sluiten der grenzen vooral was voor velen een ware ramp. Maar al zijn wij in geldelijk opzicht niet vooruit gegaan, in het bedrijf zelf is zeker vooruitgang. Waardoor?

Op de eerste plaats hebben de landbouwers het zelf ingezien, dat er verandering moest komen en op de tweede plaats nam de eenheidszin krachtig toe. Het getal leden van de *Maatschappij van Landbouw* steeg van 2100 tot ruim 3000. Vooral om Breda ontstonden vele zelfstandige vereenigingen. Verder ontstond nog een ander lichaam, nl. de *Noordbrabantsche Christelijke Boerenbond*. En al denkt men soms ongelijk, al deze vereenigingen werken in het belang van den landbouwer. Alle dienen om nuttige kennis te verspreiden. Op iedere vergadering wordt er iets van belang besproken en zodoende kennis verspreid.

Op de tweede plaats schaffen de meeste vereenigingen gezamenlijk meststoffen en veevoeder aan. Spreker haalt een paar voorbeelden aan, waaruit het groote voordeel blijkt. Vereenigd bewerkte men verder de voortbrengselen der boerderij. Met name bedoelt spreker de zuivelfabrieken.

Toen hij voor een vijftal jaren te **Valkenswaard** over de zuivelbereiding sprak verzocht hem de Voorzitter dier afdeling nog niet over de nieuwe, maar over de oude manier van zuivelbereiding te spreken, wijl hij dit nuttiger oordeelde. En nu? Overal in den omtrek verzezen coöperatieve boterfabrieken. Noordbrabant telt er nu reeds over de honderd. En waar zij goed zijn ingericht, leveren zij groote voordeelen op. Nu moet men eer kalmeeren, wijl men dikwijls te heet gebakerd is. Door zonder de noodige kennis te beginnen heeft men zich hier en daar nadeel berokkend. Verder zijn er spaar- en voorschotkassen opgericht. Deze zijn van groot belang ook met het oog op het coöperatief aanschaffen van vele benodigdheden.

Nog op een ander gebied is men werkzaam geweest, namelijk door het oprichten van fokvereeningen. Ook dit is eene zaak van zeer groot belang en dit begint men ook in te zien. De afdeling Eindhoven was reeds lange jaren in dien geest werkzaam. Spreker zou dezen avond over hulpmeststoffen en groenbemesting gesproken hebben. De Voorzitter verzocht hem echter te spreken over de veefokkerij. Daarom zal bij hierover in de eerste plaats handelen, echter zal hij ook over groenbemesting en hulpmeststoffen een en ander bijvoegen.

Wat nu kan de landbouwer doen om den veestapel te verbeteren? Hij moet op de eerste plaats zorgen voor een voldoende aantal puike stieren. Op de tweede plaats moet hij er voor zorgen te fokken met koeien van goeden vorm en uitstekende innerlijke hoedanigheden, vooral moeten het goede melkgeefsters zijn. Op de derde plaats moet men de jonge dieren goed opfokken en op de vierde plaats zorgen voor doelmatige voedingstoffen.

't Moest in onze provincie niet meer noodig zijn over het eerste punt te spreken, want reeds in 1817 hadden wij een provinciaal reglement op de stierenkeuring. Toen dit reglement in 1871 werd afgeschaft meende de tegenwoordige Voorzitter van de Maatschappij van Landbouw, dat de boeren hun

eigen best wel zouden kennen. Maar zoo was het niet. Van alle zijden kwamen klachten. De veestapel ging achteruit. En in 1887 kwam er een nieuw reglement. Dit reglement is goed, maar de premies zijn niet groot genoeg. Wat nu f 105 is, moest f 500 zijn. Men moet op verhooring aandringen en 't zal wel komen. Andere takken bijvoorbeeld de paardenfokkerij, die toch zeker van niet meer belang is, worden beter gesteund. Hiervoor geeft de provincie jaarlijks f 8000, het rijk f 40.000, terwijl het rijk voor de veefokkerij slechts eens f 30.000 gaf en de provincie f 2940 jaarlijks.

Vooraf voor onze streken is de paardenfokkerij van weinig belang. Spreker herinnert er aan, dat hier in den omtrek in 69 gemeentes maar een hengst is.

Vooraf echter voor de zandstreken is de veefokkerij van het grootste belang. Maar eerst moet men zelf toonen, wat men wil en kan, en dan vrage men om hulp.

Spreker zet nu duidelijk en met voorbeelden uiteen, hoe groot het gebrek aan goedgekeurde stieren is, vooral in onze streken. Zoo was er bijvoorbeeld te Zeelst op 270 koeien geen enkele stier. Te Diessen op 600 een afgekeurde. Dat is een treurige toestand, waardoor jaarlijks honderden guldens worden verspeeld. Hoe dikwijls toch moet men opnieuw leiden.

Meer stieren zou dus al een heele verbetering zijn, men zorge echter ook voor puike stieren. Dit zal echter wel een vrome wensch blijven, zoolang de menschen niet inzien, dat zij meer voor den stierhouder moeten over hebben. Spreker betreurt het dat provinciaal reglement geen hooger stiergeld toelaat dan 50 ct. In Groningen is dit minimum f 10. In onze streken is echter het stiergeld nog veel minder. Bij Tilburg begint het al met 15 ct. Om Eindhoven is het hier endaar 25 ct., maar hooger op in de Acht Zaligheden maar een dubbeltje.

Voor een bok geeft men daar meer. Zoo worden de inkomsten voor de stierhouders veel te gering en houden zij slechts jonge stieren, wat zeer nadeelig is. Men lette bij het aanschaffen van stieren toch vooral op de afstamming en op den stal van herkomst. Wat de koeien aangaat, zoo lette men op hun uiterlijk, maar meer nog op hunne innerlijke waarde, op de hoeveelheid en kwaliteit der melk, die zij geven. Men onderzoek dit van tijd tot tijd. De werktuigen hiertoe zijn niet meer zoo duur en zij zijn in bijna alle boterfabrieken. De koeien, die slecht geven, moet men weg doen. Dat zijn schadedeposten.

Door cijfers toont spreker aan wat een verschil er tusschen verschillende koeien bestaan kan. Zoo sprak hij bij voorbeeld van een boer, die twee schoone koeien had, waarvan de een 85 kilo de ander 201 kilo boter per jaar voorbracht. Spreker gaat vervolgens na, wat er in deze richting in andere landen, vooral in Duitschland is geschied.

Wat het opfokken van jong vee aangaat, de beste kalveren moet men niet in 't kooike zetten. Men moet den fokkalven lang genoeg biest en melk geven. Men voedere ze vooral het eerste jaar goed, dan moeten ze het meeste gewicht krijgen. Men make er toch geen hooizakjes van breed in het midden, spits van achteren en van voren. Men doe ze ook niet te vroeg naar den stier.

Vervolgens bespreekt spreker breedvoerig het nut en de werking van fokverenigingen vooral in Zwitserland. Ook in België zijn er reeds vele opgericht en een tiental reeds in Noord-brabant. Hij dringt er op aan dit voorbeeld te volgen en tevens stamboeken in te voeren. Dit is voor den veestapel van het allergrootste belang.

Na de pauze sprak de heer Van Hoek nog over de voeding van het vee, over hulpmeststoffen en groenbemesting. ZEDELE kan er van overtuigd zijn, dat zijne leerrijke en glasheldere voorlezing door het publiek met oplettendheid gevolgd is en met dankbaarheid zal worden in praktijk gebracht. Zoo zal zij zonder twijfel strekken tot groot nut en voordeel voor den boerenstand.

Een en ander over het vetgehalte van de melk.

(LAND- EN TUINBOUW.)

In de praktijk heerschen eenige begrippen over het vetgehalte van de melk, die er toe bijdragen, dat men in 't algemeen niet zooveel aandacht aan dit punt schenkt, als het wel verdient. Het is vooral de meening, dat een hooge melkopbrengst niet samen gaan kan met een hoog vetgehalte, die in dit opzigt veel kwaad doet. Niet alleen in ons land, maar ook in het buitenland is die meening verspreid en in Duitsche werken op het gebied van veeteelt vindt men daarvoor wel eens het volgende bewijs gegeven. Het Nederlandse vee onderscheidt zich door hooge melkopbrengsten evenwel met een laag vetgehalte; daarentegen geeft het vee van de kanaaleilanden (Yersey-vee) weinig melk maar met een hoog vetgehalte. Oogenschijnlijk is deze bewijsvoering volkomen juist, doch wanneer we wat nader op de zaak ingaan, zullen we zien dat er vrij wat op af te dingen is. Aangezien het een zaak van het allergrootste belang is, zullen we dat hier doen.

In ons land heeft men zich sinds eeuwen toegelegd op het houden van koeien, die veel melk geven. Daar nu deze eigenschap overerfelijk is en hooge melkopbrengsten dikwijls maar met altijd met een laag vetgehalte gepaard gaan, heeft men langzamerhand een veeras gekregen, dat wel veel maar dunne melk geeft. Met Yersey-vee ging het ongeveer het zelfde. Op de kanaaleilanden heeft men zich steeds op hooge boteropbrengsten toegelegd en aangezien dit weer veelal maar niet altijd gepaard gaat met weinig melk van een hoog vetgehalte, heeft men daar in den loop der tijden een veeras gekregen, dat weliswaar weinig melk geeft, doch melk met een hoog vetgehalte.

Bij verschillende onderzoekingen, welke men in ons land gedaan heeft, is het dan ook gebleken, dat er wel degelijk gevallen voorkomen, waarin een hooge melkopbrengst samengaat met een hoog vetgehalte en een lage opbrengst met een laag vetgehalte. Terwijl de koeien, die in 't laatste geval verkeeren, van weinig belang voor de zuivelbereiding zijn en, als melkvee gehouden, doorgaans meer verlies dan winst geven, zijn beesten, die veel en dikke melk geven, van zeer groot belang. Daar zoowel een hooge melkopbrengst als een hoog vetgehalte eigenschappen zijn, die overerven, is het zaak alleen de kalveren van laatstgenoemde koeien aan te houden en dit vooral niet te doen met de kalveren van de koeien met weinig en dunne melk. Gaat men op deze wijze geregeld te werk, dan volgt men een weg, die, hoewel langzaam, toch zeker tot een beteren veestapel zal leiden. Doch niet alleen de melkdieren zelf, maar vooral ook de stier oefent veel invloed uit en wil men den bovenbeschreven weg volgen, dan is het noodzakelijk, dat men van een stier gebruik maakt, die van een uitstekende afstamming ten opzichte van de melkgeving is.

Wanneer we nagaan, dat er op éézelfden stal, bij dezelfde voeding en onder overigens gelijke omstandigheden, verschillen in jaarlijksche opbrengsten van 1 vat boter per koe bestaan en het mogelijk is om door zorgvuldige keuze er toe te komen, dat alle dieren een zooveel hoogere opbrengst geven, dan is het mijns inziens volkomen juist de beschreven wijze van handelen aan te raden.

In het bovenstaande heb ik niet gesproken over den invloed, dien de voeding op de melkgeving en de samenstelling van de melk heeft. Dat de voeding invloed uitoefent op de melk en de melkgeving kan niet ontkent worden, maar toch is die invloed niet zoo groot als dikwijls en vooral van de zijde van de praktijk wordt aangenomen. Om hierover op 't oogenblik in breede trekken uit te weiden, zou te groote uitvoerigheid veroorzaken. Ik hoop daarom in een later artikeltje dit punt nader te bespreken. In het kort kan gezegd worden, dat indien de dieren voldoende voeder ontvangen, de invloed van de voeding op de hoeveelheid melk en op het vetgehalte van geringe beteekenis is. Beide eigenschappen zijn vooral afhankelijk van de erfelijke aanleg van het dier of, zooals men ge-

woonlijk zegt, van de individualiteit. Daarentegen is de voeding wel van invloed op de kwaliteit, op de fijnheid van het melkvet, doch zooals gezegd: hierover later.

Van belang is nog het feit, dat er omstandigheden zijn, waardoor men minder waarde hecht aan een hoog vetgehalte van de melk. Waar men zijn melk in eigen bedrijf tot boter verwerkt, daar is het natuurlijk van het allergrootste belang, dat men met dezelfde voeding een zooveel grooter opbrengst kan krijgen als boven besproken werd. Waar men zijn melk aan zuivelfabrieken levert, die volgens vetgehalte betalen, ook daar zal men met deze methode van handelen veel voordeel behalen. On glukkigerwijze is het aantal fabrieken, dat volgens vetgehalte betaalt, nog uiterst gering in ons land. Niet alleen zou men daardoor tot een veel betere verhouding tusschen de fabriek en den boer komen, maar tevens ons veeras als van zelf nog veel verbeterd worden. Waar daarentegen de fabriek alleen het aantal KG. melk betaalt, daar zal men niet alleen slechts koeien aanhouden die veel melk geven, onverschillig of die dik of dun is, maar tevens menigeen niet de verleiding weerstand kunnen bieden om het aantal KG. melk, dat hij levert, te vergrooten door wat water bij te voegen. Daardoor bevoordeelt hij wel is waar zich zelf, maar anderen worden er door benadeeld. Het is daarom aan te raden, dat de boer, die zijn melk aan een fabriek levert, onverschillig of dat een particuliere of een coöperatieve fabriek is, aandringt op betaling volgens gehalte. Een volgenden keer zal ik in 't kort bespreken hoe men te werk moet gaan als men op de bovenbesproken wijze zijn veestapel verbeteren wil en de inkomsten uit zijn bedrijf vergrooten.

V. P.

De Coöperatieve Boterbereiding en ZNZ.

Ruim zeven jaren geleden schreef de heer Corten in zijn Landbouw-Kroniek het volgende:

'EEN MINIATUUR MELKERIJGENOOTSCHAPJE'

de Belgische *Laiterie de Peuthy*, opgericht den 29. December 1889, met een kapitaal van 1000 gulden, en beheerd door den heer H. S. Bouderveel, schoolmeester van Peuthy, die daarbij de functie van directeur en boekhouder (*gérant-comptable*) *pro Deo* waarneemt. Na vervolgens te hebben medegedeeld hoe de 80 aandelen, ieder van 25 franken, werden geplaatst en dat de leden der kleine Coöperatieve Vereeniging, die dagelijks 450 liter melk verwerkte, zich verbonden om al de melk hunner koeien aan de melkerij te leveren, gaat de heer Corten voort:

Zij (de leden) dragen of rijden de melk des morgens en des avonds naar de melkerij. Met een wordt zij daar gewogen, ingeschreven op een zwart bord en op het „livret” of melkboekje van den leverancier, daarna op gehalte onderzocht (*Victoriacontroleur*) en gecentrifugeerd met de hand-centrifuge van *Nielsen-Petersen* (125 L. per uur). De room wordt in den kelder bewaard en den volgenden dag gekarnd. De werkende leden nemen den afval, magere en karnemelk terug; er wordt niets dan boter gemaakt en deze verkocht door den directeur Bouderveel.

Het goede voorbeeld te Peuthy gegeven vond spoedig navolging. Reeds op het einde van 1891, dus binnen twee jaren, zag men de *samenwerkende melkerijen*, zooals die vereenigingen in Vlaamsch België worden genoemd, over een groot deel van dat land verspreid. In 1892 deed de coöperatieve boterbereiding naar het systeem van Peuthy haar intrede in Nederland. De eerste vereeniging van dien aard kwam tot stand in het tot de Limburgsche gemeente Weerd behorende dorp **Tungelrooi**. Het zoogenaamde „boterfabriekje” kwam op 15 Mei van dat jaar in werking.

Het verdient opmerking dat Peuthy en Tungelroy beide slechts zeer kleine vlekken zijn, dat het zoowel op de eene plaats als op de andere de schoolmeester was, in Tungelrooi de heer *J. J. C. Ament*, die de leiding der fabriek op zich nam, geheel kosteloos.

Terug naar nu – 1898

Bijna zes jaren zijn sinds verlopen en Limburg en Noord-Brabant telt zijne boterfabriekjes bij honderdtallen. In het noorden van de eerste en in het oostelijk gedeelte van de laatste dezer provinciën is er wellicht geen enkel dorp meer dat niet één of meer dier fabriekjes bezit. Ook de andere Nederlandsche gewesten, vooral Gelderland, Overijssel en Drenthe, hebben het voorbeeld van Limburg en Noord-Brabant gevolgd en, voor zoover ons bekend, met de beste resultaten.

Naar onze bescheiden meening werd er in de laatste helft dezer eeuw op landbouwgebied niets ingevoerd, dat in ettelijke jaren zooveel opgang maakte en tegelijkertijd de landelijke welvaart zoozeer bevorderde als deze coöperatieve boterbereiding.

Het voorbeeld en de lessen der eenvoudige dorpschoolmeesters Bouderveel en Ament hebben den kleinen boerenstand in België en in Nederland, wellicht meer voordeel verschaft dan het officieel landbouwonderwijs in zijn geheelen omvang. Ziehier wat de heer *Van Hoek*, rijkslandbouwleeraar voor Noord-Brabant in zijn verslag over 1896/97 daarvan zegt:

De resultaten van de coöperatieve zuivelfabrieken waren in 1896 zeer bevredigend wat vooraf dient opgemerkt te worden is dat in de zuidelijke gemeenten van de Noord-Brabantsche Kempen, zooals in **Valkenswaard, Dommelen, Westerhoven, Bergeik** enz. tegenwoordig eene betrekkelijke welvaart heerscht en eene verbetering van 't landbouwbedrijf valt waar te nemen, grootendeels als ge-

volg van de gunstige werking direct en indirect van de opgerichte coöperatieve zuivelfabrieken.

Ook de heer S. Koenen, rijkslandbouwleeraar voor Overijssel laat zich in zijn verslag over genoemd jaar zeer gunstig uit. Hij schrijft:

Gelukkig zijn de uitkomsten van het bedrijf niet overal slecht. Door oprichting van (coöperatieve) zuivelfabrieken wordt in streken, waar voorheen slechte boter gemaakt werd, nu meer verdiend dan vroeger. De verbeteringen van de techniek in 't bedrijf zijn aldaar dus zoo groot, dat de achteruitgang door ongunstige prijsverhoudingen er door geneutraliseerd wordt.

En in zijn verslag over 1894/95 zeide de heer Corten, rijkslandbouwleeraar voor Limburg, alreeds, kort maar veelzeggend, dat vele gemeenten in die provincie door de coöperatieve fabrieken zoo zeer zijn vooruitgegaan „dat de vermeerderde welvaart den passant in het oog valt”.

Doch de opgenoemde voordeelen zijn niet de eenige, die de nieuwe wijze van boterbereiding den boer heeft aangebracht. Zij heeft hem tevens het nut en de kracht der coöperatie leeren kennen. De gunstige uitkomsten door samenwerking in eigen dorp verkregen, de ondervinding dat vereeniging sterk maakt, leidde tot de natuurlijke gevolgtrekking, dat aaneensluiting van verschillende vereenigingen tot nog grootere krachtontwikkeling zou voeren. De oprichting der zoogenaamde zuivelbonden was daarvan het gevolg.

Van de verschillende zuivelbonden, die aan de invoering der coöperatieve boterbereiding hun ontstaan verschuldigd zijn, is de Zuid-Nederlandsche de oudste, de grootste en de meest werkzame. Als zeer van nabij daarmee bekend, zullen wij aan zijn ontstaan en aan zijne werking een paar woorden wijden.

De Zuid-Nederlandsche Zuivelbond werd opgericht den 28. September 1893. Aanvankelijk uit een 14-tal vereenigingen bestaande, groeide zijn ledental geleidelijk aan tot een krachtigen bond.

Op den 1. Januari van dit jaar bedroeg het getal aangesloten vereenigingen 86, waarvan 60 in Limburg en 26 in Noord-Brabant. In het geheel was in ronde cijfers het getal leden 4200, het aantal hunner koeien 12.800 en de in 1897 geproduceerde boter 1.400.000 Kg.

Onder het vele goede dat de Bond tot stand bracht, zooals o. a. het verstrekken van raad en voorlichting aan de leden, het in 't leven roepen van een Bondsorgaan, het invoeren eener geregelde inspectie over de Bondsfabrieken, is wel het voornaamste de oprichting van een eigen botermarkt of botermijn te Maastricht.

Den 11. Januari 1895 werd daartoe in algemeene vergadering te Roermond besloten; den 19. Maart daaraan volgende werd de eerste Markt of Mijn gehouden.

Die markt, waar uitsluitend boter van bij den Bond aangesloten coöperatieve vereenigingen wordt toegelaten, heeft zich in het korte tijdsbestek van zijn bestaan in die mate ontwikkeld, dat zij op het oogenblik de voornaamste is van Nederland. Afgaande op de noteeringen van het *Nederlandsch Landbouw Weekblad*, officieel orgaan van het *Nederlandsch Landbouw-Comité*, omtrent de aanvoeren en de prijzen van boter aan onze voornaamste botermarkten, op of omtrent het midden van elke maand, en op die van *Het Kanton Weert*, orgaan van den ZNZuivelbond, waren over 1897, de boteraanvoeren en de prijzen aan de markt te:

	Kg. Boter in ronde getallen.	Middel prijs per Kg
Maastricht	975.000	f 1,07 ⁵
Sneek	763.000	„ 0,98
Zwolle	686.000	„ 1,01
Leeuwarden	660.000	„ 0,97
Delft	597.000	„ 1,29
Kampen	502.000	„ 1,06 ⁵
Leiden	425.000	„ 1,22
Meppel	184.000	„ 1,01
Bolswaard	123.000	„ 0,97 ⁵

Met de werking der Zuivelbonden in Overijssel en Drenthe zijn wij minder bekend. Van den Noord-Brabantsche, die, in navolging van de Maastrichtsche Botermarkt, in het begin van 1897 te Eindhoven een dergelijke coöperatieve Mij n oprichtte, kunnen wij mededeelen, dat aldaar gedurende de vorige maand werden aangevoerd van 10,680 tot 13,615 Kg. boter per week, die tegen een gemiddelden prijs van f. 1.11 per Kg. werd verkocht.

Jan Truyen.

Ingezonden. Mijnheer de Redacteur.

Naar aanleiding van een schrijven van den heer Jan Truyeu in uw blad van 20 Augustus j.1. verzoek ik u beleefd het navolgende in uw blad te willen opnemen. Den Heer Voorzitter der Zuid. Nederlandsche Zuivelbond. M i j n l i e e r. Gaarne verlangt u van mij nadere opheldering omtrent de door mij gebezigde woorden op de j.1. dond. 11 Aug te Balk gehouden vergadering van leden der Friesche Maatschappij van Landbouw waar ik volgaarne aan voldoe. Jammer noem ik het, dat sommige verslaggevers niet altijd iemands woorden in het volledig verband weer geven. Indien u een duidelijk overzicht verlangt van het gesprokene op m. g. vergadering, verzoek ik u het jongste nummer van de Mededeelingen en Berichten der Friesche Maatschappij van Landbouw No. 4 van 15 Augustus j.1. aan te schaffen, waarin u het bijna woordelijk weergegeven verslag van m. g. verg. vindt. Bij mijne opsomming van voorbeelden hoe treurig het in ons land gesteld is, wat betreft de vervalsching van natuurboter, haalde ik onder meer aan een ingezonden stuk in het Maandblad tegen de vervalsching van Febr. 1898 getiteld „Zonderlinge Toestanden". Door dat nummer aan te schaffen zal u weten wat de schrijver van m. g. ingezonden stuk betreffende uwe marktregeling zegt, en ik heb gemeend hier meer algemeen bekendheid aan te mogen geven, daar niemand een enkel woord van protest in bedoeld maandblad tegen den inzender heeft doen hooren. Waar u zegt tegen de door mij gebezigde woorden te moeten protesteeren, daar komt het me voor, dat is een en ander werkelijk zooals u het laat voorkomen, dan had u reeds een half jaar te voren moeten protesteeren tegen de beschuldiging vervat in meer genoemd ingezonden stuk, en mag u niemand kwalijk nemen voorbeelden aan te halen, die in een algemeen bekend blad onder de aandacht zijn gebracht en waartegen niemand is opgekomen. Waar u verder spreekt, dat mijn beroep op het oordeel van de heeren van Hamel Roos en Harmens u niet duidelijk is, verzoek ik u alweer het geheel te lezen. Woordelijk is door mij het volgende gezegd: Nu zou men nog in twijfel trekken of de toestand in het zuiden van ons land wel wezenlijk zoo hoogst treurig is gesteld. Laat ons daarom nog even het oordeel hooren van dr. Van Hamel Roos en Harmens, wellicht in ons land de meest eminente navorschers op dit gebied. Zij schrijven in hun maandblad van April j.1. hierover het volgende : Wij ontvangen bij herhaling het verzoek van verschillende firma's, onze aandacht te wijden aan de ergerlijke knoeierijen, die, hoe langer hoe meer onzen boterhandel ondermijnen, en die eerlang zullen moeten leiden tot een zeer ernstige verzwakking van ons nationaal vermogen. Immers, de buitenlandsche handel wordt hoe langer hoe afkeeriger van het zaken doen met Holland, niet meer het land van melk en honig, maar van margarine en surrogaat, daar hij bij verkoop van de door onze knoeiers geleverde waren onophoudelijk in zijn land bedreigd wordt met strafvervolging wegens vervalsching. De hoeveelheden met margarine vermengde boter, die vooral uit Noord-Brabant naar België en ook naar Frankrijk gaan, drukken zoodanig de markt, dat het den eerlijken fabrikant of koopman ten eenemaal onmogelijk is zaken te doen. Een groot fabrikant deelde ons dezer dagen mede dat, daar hij nl. aan het gedwongen knoeëen (ik cursiveer) niet mee wilde doen, hij verplicht was den handel met België en Frankrijk geheel op te geven enz. Dit wat de aanhaling van dr. Van Hamel Roos en Harmens betreft, dat de toestand in dezen in het zuiden van ons land veel te wenschen overlaat. Eene zaak is er echter die mij bij uw schrijven de aandacht heeft getrokken. U beweert, dat de boter, die aan de botermijn te Maastricht van de coöp. zuivelfabrieken wordt aangevoerd, absoluut zuiver is, dat wil zeggen, niet met margarine vermengd; verder haalt u aan hoe de contróle in dezen geregeld is, net of er iemand zou zijn die veronderstelt, dat er boter met margarine vermengd aan uwe markt werd aangevoerd. Neen mijnheer Truyen, niemand twijfelt hier aan, maar waar wel aan wordt getwijfeld, en waar de inzender van „zonderlinge toestanden" op wijst, of de boter aan uwe markt aangevoerd steeds onvervalscht de consumenten bereikt. Hierover heeft men u een half jaar geleden in de groote bladen aangevallen en is door u, even als tot nu op gezwegen. Blijft u zulks doen, dan blijven er, even als tot heden, twijfelaars. Redacties die het protest van den heer Truyen opnamen

worden verzocht ook mijn schrijven te plaatsen. N. R. Kuperus, Dir. Zuivelfabriek, Haricli. Op bovenstaand verweer een paar kantteekeningen. Naar het Verslag der vergadering te Balk, opgenomen in de N. R. Courant, beschuldigde

de heer Kuperus 1. de landbouwers- 3 terproducenten in het zuiden van ons land van bottervals- sching; 2. het mijnbestuur der Maastrichtsche botermarkt van die 'valsching door de mijnregeling mogelijk te maken. Daartegen heb ik geprotesteerd en de heer Kuperus verzocht die beschuldiging te preciseren. Wat antwoordt hierop de heer Kuperus? Sommige verslaggevers, zegt hij, geven a het gesprokene niet altijd volledig weer, en om juist te weten wat ik gezegd heb, en te gij u no 4 der Mededeelingen en Bericht van der Fr. Mij. van Landbouw maar aanschaffen. Het ware eenvoudiger en meer aende geweest, dat de heer Kuperus de ijtieve verklaring hadde afgelegd, de gewra. : te beschuldiging niet te hebben uitgesproken en tot staving daarvan het bedoelde bla hadde toegezonden. Dat de geachte inzender wel iets, en er zal gezegd hebben dan hij weet te verantwoorden, schijnt te kunnen worden afgeleid u ;t liet beroep dat hij doet op het Maandblad der heeren Van Hamel Roos en Harmis QS. Hij meent daartoe gerechtigd te zijn, on.] a t tegen het daarin vermelde niet geprotestel werd. Op dezelfde wijze zou, indien ik d<t>esliuldiging des heeren Kuperus niet haq e weersproken, vrijheid hebben gehad om e Maastrichtsche botermarkt in een ongunstige daglicht te stellen. Dat gaat toch wel wat v r i Maar ook uit alles wat de inzender^ u ;t het Maandblad aanhaalt volgt nog volsj-ekt niet, dat het mijnbestuur eenig verwijt v, r dient of dat de mijnregeling gebrekkig is. Dat bestuur kan er onmogelijk v o j, r instaan, dat de boter, die aan de mijn te «laastricht verkocht wordt, „steeds onvervalsc,t de consumenten bereikt". Weet de heer Kuperus daartegen een geschikt middel, dan zal het ondergetekende aangenaam zijn dit te mogen vernemen. De inzender spreekt ten slotte de meening uit, dat er wel niemand zal veronderstellen, dat boter met margarine vermeng]] aan de Maastrichtsche markt werd aangevuld. Daarvoor zeg ik hem dank. Het J 0 el van mijn protest is er in hoofdzaak doerj bereikt. Als ZEd. mij nu nog wilde mededecl^ e i eu> 0 f de mijnregeling den kooplieden &a n ieding geeft tot knoeien en zoo ja, op welke g r 0 nden hij die bewering meent te kunnen volhouden, dan ware ik voldaan. Zich er met ee& beroep op Van Hamel Roos en Harmens af ti. ma ken, gaat toch waarlijk niet aan. De Voorzitter van den Z. N. Zv [velband, J an T ruykn.

Land- en Tuinbouw, Veeteelt enz.**INSTRUCTIE voor den Zuivelconsulent in de Provincie Noord-Brabant.**

Artikel 1. De benoeming en het eventueel ontslag van den zuivelconsulent geschieden door het hoofdbestuur van de Noordbrabantsche Maatschappij van Landbouw, op voordracht van het Dagelijksch Bestuur. Het hoofdbestuur benoemt tevens eene zuivelcommissie, een en ander onder goedkeuring van den Minister van Binnenlandgche Zaken en met ingang in het betrekkelijk besluit te bepalen. Deze zuivelcommissie is samengesteld uit de heeren: Jhr. J. O. De Jong van Beek en Donk te Beek-en-Donk als voorzitter, W. A. Coolen te Helvoirt en G. J. Yan Poppel te Gilze, als leden.

Art. 2. De zuivelconsulent zal zich uitsluitend wijlen aan de belangen van de zuivelbereiding in de provincie Noord-Brabant. Hem is o. a. opgedragen. a. het houden van voordrachten; b. het geven van cursussen in de zuivelbereiding; c. het verstrekken van raad aan vereenigiugen en particulieren over alle zaken het zuivelbedrijf rakend; d. het behulpzaam zijn bij de oprichting van zuivelfabrieken; e. het opleiden van geschikt personeel voor zuivelfabrieken; f. het verrichten van melkonderzoekingen in 't belang van de zuivelbereiding en de veeteelt; g. het bezoeken van botermynen en botermarkten.

Art. 3. Hij verricht zijne werkzaamheden in over\ niet en onder toezicht van de zuivelcommissie, bedoeld in art. 1, waarin de -fi&alaudbouwleeraar voor Noord-Brabant "Mng heeft.

Art. 4. Hij is tevens gehouden al die werkzaamheden te verrichten, welke hem door de Regeering en door de zuivelcommissie zullen worden opgedragen.

Art. 5. Hy woont de vergaderingen van het hoofdbestuur, evenals die van het Dagelijksch Bestuur en de zuivelcommissie bij, voor zoover zijne tegenwoordigheid aldaar noodig wordt geacht en heeft daarin eene adviseerende stem.

Art. 6. Hij houdt zich op de hoogte van 't geen met betrekking tot de zuivelbereiding in het binnen- en buitenland geschiedt en schaft zich daartoe de noodige werken, tijdschriften en bladen aan, onder goedkeuring van de zuivelcommissie.

Art. 7. Voor het doen van eenvoudige onderzoekingen voorziet hij zich van het noodige, mede onder goedkeuring van de zuivelcommissie.

Art. 8. De aangekochte werken, tijdschriften, bladen en toestellen blijven het eigendom van de Noordbrabantsche Maatschappij van Landbouw. Van een en ander wordt door den zuivelconsulent een inventaris opgemaakt en zorgvuldig bijgehouden.

Art. 9. Hij zal metterwoon gevestigd zijn te 's-Lierdogenbosch. Zonder verlof van den voorzitter van de zuivelcommissie, mag hij zich niet langer dan twee etmalen buiten de provincie begeven; voor langer dan acht dagen behoeft hij het verlof van de zuivelcommissie.

Art. 10. Keis- en verblijfkosten zullen hem op declaratie vergoed worden, doch alleen voor zooverre deze zijn gemaakt ingevolge schriftelijke opdracht der zuivelcommissie. Hij ontvangt voor reiskosten per spoor, de vrachtkosten der tweede klasse; per tram of boot, die der eerste klasse en bij bezoek aan plaatsen, die verder dan één uur gaans van een publiek vervoermiddel verwijderd zijn, verschoot aan voertuigen, ingeval hij niet wordt afgehaald of teruggebracht. De vergoeding voor verblijfkosten bedraagt per halve etmaal f2 en per etmaal f4. In de eerste week van elke maand wordt door hem aan den voorzitter der zuivelcommissie een staat ingediend van de in de vorige maand gemaakte reis- en verblijfkosten, waarvan de betaling geschiedt na goedkeuring van den voorzitter door den penningmeester der Noordbrabantsche Maatschappij van Landbouw. Hij geniet bovendien eene vaste jaarwedde, door het Hoofdbestuur van de Noordbrabantsche Maatschappij van Landbouw vast te stellen en waarvan hem, telkens op den eersten van elke maand, het door den penningmeester der genoemde Maatschappij wordt uitbetaald. De uitgaven voor bureaubehoeften gedaan, worden door hem nauwkeurig genoteerd en na verloop van elk kwartaal, aan den voorzitter der zuivelcommissie opgegeven.

Art. 11. Vóór 1 Februari van elk jaar dient hy aan de zuivelcommissie een verslag in duplo in, betreffende zyne werkzaamheden als zuivelconsulent in 't afgelopen jaar. In dit verslag is tevens melding te maken

van den toestand der zuivelbereiding in de provincie. Art. 12. Zonder vergunning van de zuivelcommissie mag de zuivelconsulent (zie), buiten de aan zijne betrekking verbonden werkzaamheden, niet belasten met eenigerlei nevenbediening of opdracht van welken aard ook. Art. 13. Deze instructie kan ten allen tijde worden aangevuld en herzien. In gevallen waarin niet is voorzien beslist de zuivelcommissie. Winterhavor. — Nog altijd is bij ons de winterha

Het mond- en klauwzeer en zijne bestrijding in Nederland. —

Land- en Tuinbouw, Veeveelt enz.

De heer Leo schrijft in liet Ned.-Landb. Weekblad: Het mond- en klauwzeer behoort tot de veeziekten, van welke bewezen, of stilzwijgend als zoodanig is aangenomen, dat ze veroorzaakt worden door die microscopisch kleine plantaardige organismen, welke gebracht moeten worden tot de groote groep der microben. Het is nog niet gelukt met de hulpmiddelen, waarover uien heden ten dage bij het microscopisch onderzoek kon beschikken, eene bepaalde bacterie, welke men als de eigenlijke ziekte-oorzaak moet beschouwen, aan te toonen. Het meest vatbaar voor genoemde ziekte zijn do herkauwende dieren en de varkens. Ook is ze waargenomen, uaur althans beweerd wordt, bij paarden, houden, katten, kippen enz. Hot aantal sterfgevallen is, vooral onder de volwassen runderen, in den regel zeer gering; grooter is dit onder de kalveren, blijkbaar toe te schrijven aan het mindere weerstandsvermogen. Van moer belang is de financieel# schade, veroorzaakt door de aanzienlijk mindere opbrengst der zuivelproducten en den achteruitgang in voedingstoestaud der zieke die-reu. In de blaren, welke bij de zieke runderen voornamelijk ontstaan op hot slijm vlies van de mondholte, aan de klauwen en aan den uier, en bij de zieke varkens veelal worden waargenomen aan de klauwen, komt eene lympe, eene vloeistof voor, waarvan het besmettingsvermogen zeer groot is. Proeven hebben bewezen, dat, wanneer men bij een gezond rund van deze lympe 0,002 M3 in de bloedboon brengt, dat reeds voldoende is, om na twee of drie dagende ziekte te doen uitbreken. In aanmerking genomen de geringe hoeveelheid ziektestof, welke noodig is om do ziekte oij> eeu gezond dier over te brengen, het korte incnbatietijlperk (dat is de tijd welke verloopt tus-schon de opname van de smetstof en het uitbreken der eerste ziekte» verschijnselen), alsmede de snelle en gemakkelijke wijze waarop do ziekte zich kan verbreiden, ligt het voor de hand, dat men, ook al is het n >g niet gelukt, als ziekteoorzaak eene bepaade bacterie aan toonen, het mond- en klauwzeer heeft gerangschikt onder de b smettelijke veeziekten. ISy Koninklijk besluit van den Kliden Juli 1896, (Stbld. No. 104), gewijzigd bij Koninklijk bealnit van den 22steu April 1808 (Stbld. No. 109), waarbij nader wordt bepaald, welke ziekten van het vee voor besmettelijk worden gehouden en welke der, in de wet vau 20 Juli 1870 (Stbld. No. 131) genoemde, maatregelen moeten toegepast worden, is dan ook o. m. bepaald, dat het mond- en klauwzeer (besmettelijke blaaruits'ag vau den mond en de klauwen) by de herkauwende dieren en de varkens, behoort tot de ziekten van het vee, welke voor besmettelijk worden gehouden. Het resultaat der, tegen het in de laatste jaren heerscheud optreden van het monden klauwzeer, toegopaste maatregelen, heeft niet aan de ver-wachtingen beantwoord. Dit heeft velen in den lande teleurgesteld. Van verschillende zijden werd er dan

ook by onze Regeering op aangedrongen, liet mond- en klauwzeer van de lijst der besmettelijke veeziekten to schrappen. Hen voerde als redenen daarvoor aan, dat gebleken was, dat de wettelijke maatregelen niet deugden, de toepassing van die maatregelen jaarlijks groote financieele offers ei-schte, voor den veehandel zeer belemmerend en het resultaat bijna nihil was. Voorbijgezien werd, dat niet de wettelijke n aatregelen niet doeltreffend waren, doch dat iu de meeste gevallen de ge-brekkige toepassing en slechte naleving ervan, de directe oorzaak waren der minder gunstige resul-taten. Art, 13 der wet van 20 Juli 1870 (Stbld. No. 131),luit: „Wauneer zich bij eenig stuk vee ver-schijnselen van oene besmettelijke ziekte opoubaren, is de houder of hoeder verplicht daarvan on-middellijk kennis te geven aan den burgemeester der gemeente, waar het vee zich bevindt." Het is algemeen bekend, dat van vele der voorgekomen gevallen vau mond- en klauwzeer, geen kennis werd gegeven aan de betrokken burgemeesters; en juist die zoogenaamde verzwegen gevallen zijn de brandpunten, vau waaruit de smetstof zich verspreidde. Vau dergelijke besmette stallen worden de runderen, schapen, varkens enz. naaide markten gebracht, alwaar ze ander vee mot smetstof be-zoedelen, om vervolgens, na verkocht en naar elderB vervoerd te zijn, nieuwe centra te vormen, van

waaruit de ziekte voortwoekert. Van invloed op de verbreiding van het mond- en klauwzeer is de wijze waarop de melk in de zuivelfabrieken behandeld wordt, voor zoover deze inrichtingen niet zijn voorzien van toestellen, waarin men de melk pasteuriseert, en vooral wanneer de melkleveranciers verplicht zijn de ondermelk of wei terug te nemen. En de zuivelfabrieken, waar men niet over een pastourisatie beschikt, geraakt door de melk, afkomstig van besmette stallen, wanneer ze met andere vermengd wordt, de smetstof in de ondermelk of wei, die daardoor op hunne beurt de ziekte naar de onbesmette veehouderijen overbrengen. Eene andere oorzaak, waaraan men de snelle uitbreiding der ziekte moet toeschrijven, is daarin gelegen, dat het in vele streken in Nederland gebruikelijk is, in den koeienstal, achter de koeien, eenige stokken of latten te bevestigen, waarop de kippen hun nachtverblijf houden. Daags loopen deze dieren uit en in den stal, op het erf, den publieken weg, of liever in de naburige weilanden om hun voedsel te zoeken, waardoor de smetstof in die weilanden, en zodoende de ziekte op de aldaar aanwezige runderen en loopvarkens wordt overgebracht. Als tusschen dragers der smetstof, door bezoedeling met speeksel, fèces enz. van zieke runderen en varkens, komen hiervoor evenzeer in aanmerking: ganzen, eenden, honden en katten, dieren welke veelal hun dagelijksch verblijf hebben, of zich althans bij tusschenpoozen ophouden in het achterhuis, in de nabijheid van den koeienstal, de kalverbokken of varkens otten. De ondervinding heeft dan ook reeds bewezen, dat, wanneer by sporadisch voorkomende gevallen van mond- en klauwzeer, het pluimvee, alsmede de honden en katten, tot na het herstel der aangetaste dieren en de ontsmetting der stallen werden vastgehouden, de ziekte, zelfs in zeer veerijke buurtschappen, tot die sporadische gevallen beperkt bleef. Door het bovenstaande hoop ik aangetoond te hebben, dat voor eene rationele bestrijding van het mond- en klauwzeer, de handhaving der bestaande wettelijke bepalingen noodzakelijk is. Evenwel verdient het aanbeveling: te dat art. 3!) § 5 van het koninklijk besluit van 10 Juli 1896, (Stbl. No. 101) worde aangevuld met het verbod:

1. uitvoer uit den afgesloten kring van melk en emballage van veevoederartikelen en invoer in- en uitvoer uit den afgesloten kring van pluimvee, honden en katten; 2. dat by het voorkomen van mond- en klauwzeer in eene streek onmiddellijk hot houden van markten en openbare veeverkoopingen worde verboden; 3. dat ter bevordering eener richtige naleving van art. 13 der wet van 20 Juli 1870, (Stbl. No. 131), aan de districtsveeartsen of hunne plaatsvervaarders worde opgedragen, zoodra zich in eene streek een of meer sporadische gevallen van monden klauwzeer voordoen, op ongeregelde tijden de stallen der veehouders en veehandelaars te inspecteeren. Kunnen de aanbtenaren, belast met de handhaving van de wetten en verordeningen in het belang van den algemeenen gezondheidstoestand van den veestapel vastgesteld, daarbij rekenen op den steun der gemeenteraden, onder welke er helaas nog te dikwijls aangetroffen worden, die, veelal uit onkunde en gebrek aan doorzicht, zich niet ontzien met bovengenoemde bepalingen den draak te steken, deze te minachten, dan zeer zeker is men eene groote schrede voorwaarts op den goeden weg. Nu de Deutsche Regeering de toezegging heeft gedaan, dat, wanneer gedurende eenigen tijd in 't geheel geen mond- en klauwzeer meer in Nederland is voorgekomen, ons vee weder zal toegevoerd worden, en wij weten, dat in Duitschland de klachten over de stijging der vee- en vleeschprijzen steeds toenemen, zoodat de Deutsche Regeering in weerwil van alle agrarisch protectionistische invloeden, haar belofte zal moeten gestand doen, mogen wij van onze Regeering verwachten, dat zy de wettelijke maatregelen tegen 't mond- en klauwzeer streng zal doen handhaven. Terwijl in de wintermaanden het veeteelt is opgestald, is het de meest geschikte tijd, om op de hierboven aangegeven wijze krachtig in te grijpen, waardoor 't succes verzekerd is.

Lezing zuivelconsulent Klaverweiden zuivelbereiding in ene roomboterfabriek

LANDBOUW.

Dinther 7 April: Woensdag jl. trad alhier in de vergadering van den lokalen Boerenbond als spreker op de heer Klaverweide, zuivelconsulent in Noord-Brabant. Z.Ed. behandelde, naar aanleiding van het alhier voorgenomen plan tot oprichting van eene roomboterfabriek, het punt: zuivelbereiding, tevens wijzende op de voor- en nadeelen, aan eene dergelijke fabriek verbonden.

Spreker begon met de vergadering aan te toonen de schaduwzijden, welke niet te vermijden waren, door op de ouderwetsche manier boter te bereiden, Van deze noemde Z.Ed.:

1. dat de boterbereiding niet zeker is,
2. dat er steeds te veel boter in de melk aanwezig blijft,
3. dat er geen controle wordt gehouden, met de opbrengst per koe.

Controle acht de heer K. van zeer veel belang. Op eene fabriek wordt nauwkeurig het vetgehalte der melk nagaan; ook de uitbetalingen worden hiernaar geregeld. Daardoor ziet elke boer duidelijk in of hij koeien bezit, die voor meer geld aan voedingstoffen verbruiken dan zij aan melk teruggeven. Zulke dieren noemde spreker doodvreter, het zijn schadeposten voor den landbouwer en moeten van den stal worden, verwijderd.

De beide eerste schaduwzijden vervallen door eene boterfabriek, omdat men door middel van de machinale boterbereiding de melk in zijne macht heeft.

Behalve deze voordelen moet mede als van het hoogste belang geacht worden dat men in eene fabriek betere boter en dus boter van meer geldelijke waarde kan maken.

Hierna wees de geachte spreker nog op enkele nadeelen aan een boter fabriek verbonden, vooral op de schaduwzijde van met de machinale boterbereiding te beginnen in het voorjaar. ZEd. zeide dat niet onwaarschijnlijk zeer spoedig de landbouwers teleurstellingen zouden ondervinden in de prijzen der boter. — Immers, zeide de heer K., de bewerking van de melk, en dat juist in een seizoen, waarin deze zooveel zorg vereischt, moet dan worden opgedragen aan pasbeginnende werklui, die dus nog niet ervaren zijn in het vak. Mislukkingen zijn dus niet uitgesloten.

Nadat de geachte spreker nog enkele aanwijzingen bad gedaan op welke wijze de landbouwers moesten contracteeren sloot Z.ed. zijne rede.

Hierna bracht de voorzitter, als tolk van de vergadering, zijne dank aan den heer Klaverweide voor zijne zaakrijke en leerzame voordracht en sloot de vergadering.

LANDBOUW.

Oproep voor deelname aan “Noord-brabandschen zuivelbond”¹

Aan de besturen van de coöperatieve zuivelfabrieken in Noordbrabant is de volgende circulaire gericht:

Ondergeteekenden, allen leden van besturen van coöperatieve zuivelfabrieken of belangstellenden in de coöperatieve zuivelbereiding, overtuigd, dat het wenschelijk is, dat zoo spoedig mogelijk in Noord-Brabant een bond van coöperatieve zuivelfabrieken onder den naam van „Noordbrabandschen zuivelbond” wordt opgericht, hebben in hunne vergadering op 9 Mei te 's-Hertogenbosch gehouden in beginsel tot oprichting van dien bond besloten.

Het doel daarvan is onder anderen:

- a) samenwerking en wederkeerige voorlichting in alle zaken, die eene voordeelige werking der coöperatieve zuivelfabrieken kunnen bevorderen;
- b) het bevorderen van den goeden naam en den afzet der zuivelproducten in 't binnen- en buitenland;
- c) het geregeld houden van keuringen van zuivelproducten;
- d) het gezamenlijk aankopen van de bij de zuivelbereiding benoodigde stoffen en voorwerpen;
- e) het samenwerken met andere vereenigingen voor zooverre dit de coöperatieve zuivelbereiding kan ten goede komen;
- f) het opsporen en bestrijden van knoeierijen bij de bereiding van en den handel in zuivelproducten;
- g) het controleeren (op verzoek! van de administratie aan coöperatieve zuivelfabrieken;
- h) de bevordering van de opleiding van goed fabriekspersoneel;
- i) het steunen van goed ingerichte botermijnen en markten, met dien verstande, dat de fabrieken geheel vrij blijven in de keuze van de plaats, waar ze hare boter willen verkoopen.

Ondergeteekenden noodigen alle besturen van bestaande en in oprichting zijnde coöperatieve zuivelfabrieken dringend uit om een der bestuursleden als afgevaardigde naar de vergadering te zenden, die op Zaterdag 13 Mei aanstaande te 11 uur des voormiddags zal aanvangen in het lokaal van 't Mannenkoor te Eindhoven om tot definitieve oprichting van den *Noordbrabantschen Zuivelbond* te kunnen geraken

Theo J. Klaverweiden, zuivelconsulent voor Noord-Brabant te 's-Hertogenbosch;

S. J. J. Brouwers, Voorzitter van de coöperatieve stoomzuivelfabriek te Rijen;

Jhr. J. O. De Jong van Beek en Donk, Voorz. van de coöperatieve zuivelfabriek te Beek en Donk;

M. Van de Leemputten, Secretaris van de coöperatieve zuivelfabrieken, te Beek en Donk;

A. Van Hoof, Penningmeester van de coöperatieve zuivelfabrieken te Beek en Donk;

Jos Noijen, Voorzitter van de coöperatieve zuivelfabriek te Liempde;

A. Van Leijssen, Secretaris van de coöperatieve zuivelfabriek te Oosterhout;

A. Van Best, Secretaris van de coöperatieve roomboterfabriek te Valkenswaard;

P. C. Vau Galen, Secretaris van de coöperatieve roomboterfabriek te Bergeik;

J. Verhagen, Voorzitter van de coöperatieve roomboterfabriek te Oostelbeers;

W. van Mook, Secretaris van de coöperatieve boterfabriek te Oostelbeers;

A. J. Smulders, secretaris van de coöperatieve roomboterfabriek te Middelbeek;

¹ Zie ZNZ gedenkboek blz. 70> – ook iets over conflict Klaverweide met botermijn (E) bestuursleden. (ZHN.)

A. van den Elzen, Voorzitter van de coöperatieve roomboterfabriek te Boekel;
G. J. A. Van Heeswijk, Secretarie van de coöperatieve roomboterfabriek te Oijen;
F. IJ. Galema, Directeur van de coöperatieve stoomzuivelfabriek te Rijen;
T. Van der Vleugel, Directeur van de coöperatieve stoomzuivelfabriek te Beek en Donk;
W. A. Coolen, lid van de zuivelcommissie te Helvoirt;
P. Van Hoek, Rijkslandbouwleraar.

PNBC-1899-05-17 ²

Verslag: Vergadering van belanghebbenden bij en belangstellenden in de coöperatieve zuivelbereiding in Noord-Brabant.

Op uitnodiging van eenige belanghebbenden bij en belangstellenden in de Noordbrabantsche zuivelbereiding, kwamen Zaterdag 13 Mei een aantal vertegenwoordigers van Noordbrabantsche coöperatieve boterfabrieken onder voorzitterschap van Jhr. J. O. De Jong van Beek en Donk, te Eindhoven bijeen. Op de presentielijst teekenden 48 personen, vertegenwoordigende 38 fabrieken.

De voorzitter opent te 11 ure de vergadering met een woord van welkom aan de aanwezigen, bijeengekomen om te beraadslagen over de oprichting van een Noordbrabantschen zuivelbond. Hij wijst er op, dat een zuivelbond volstrekt geen nieuwtje is; in andere provinciën — van Friesland tot Limburg — bestaan deze reeds geruimen tijd. Wij komen hierbij een beetje met de nachtschuit; het is steeds bij praten gebleven. De zuivelconsulent, de heer Klaverweiden zag, dat men ook hier niet langer mocht dralen. Hij riep eenige belanghebbenden te 's-Bosch te zamen en 't resultaat is geweest, dat wij heden hier tegenwoordig zijn.

Een zuivelbond moet zijn, eene onafhankelijke vereeniging, staande boven en buiten de partijen. De fabrieken moeten vrij zijn in den verkoop en allen moeten zich bij dien bond kunnen aansluiten. De heer Jhr. De Jong zet daarop het doel van den bond uiteen.

Hij vestigt o. a. de aandacht op de gelegenheid tot keuring en beoordeeling van werktuigen, zooals bij den *Zuid-Ned.-Zuivelbond* (ZNZ) in Limburg geschiedt; op de boter, keuringen, welke zooveel bijdragen tot verbetering van het product; op den gezamenlijken aankoop van manden, zakken, zwavelzuur, enz. Zoo wordt op alle zaken, die de zuivelbond zich zal aantrekken, de aandacht gevestigd.

Daarna vervolgt de voorzitter: U weet dat onze vergadering eenige moeilijkheden zal ondervinden. Wij worden verdacht bijzondere belangen te dienen en tegen de Eindhovensche botermijn op te treden. Ook is er verteld, dat deze vergadering is uitgegaan van ds *Noordbrabantsche Maatschappij van Landbouw*. Ik stel er prijs op te verklaren, dat dit eenvoudig verzinsels zijn. Wij treden niet op tegen de Eindhovensche mijn, integendeel, we zullen haar, indien we slagen, zooveel mogelijk steunen. Door den zuivelbond zal de Eindhovensche mijn beter en krachtiger worden. Waartoe dan deze verdachtmaking?

Ten einde nu duidelijk te doen uitkomen op welk standpunt de vergadering zich plaatst, stel ik voor de volgende motie in Stemming te brengen:

„De vergadering van belanghebbenden bij en belangstellenden in de coöperatieve zuivelbereiding in Noord-Brabant, gehouden te Eindhoven 13 Mei 1899, verklaart, dat ze niet is gericht tegen de Botermijn te Eindhoven, noch tegen welke vereeniging in Noord-Brabant ook, dat ze niet

² Ook opgenomen in ZNZ gedenkboek blz. 72-76 (ZHN.)

uitgaat van de Noordbrabantsche Maatschappij van Landbouw en dat het doel eenig en alleen is de belanghebbenden bij en belangstellenden in de coöperatieve zuivelbereiding in geheel Noord-Brabant — onverschillig waar de zuivelproducten worden geplaatst — nauwer te vereenigen om daardoor de belangen van die zuivelbereiding des te beter te kunnen behartigen.”

Deze motie wordt met algemeene stemmen aangenomen.

Alsnu wordt het woord gegeven aan den Rijkslandbouwleeraar den heer P. Van Hoek.

Spreker begint met te zeggen, dat hij steeds getracht heeft in 't belang van alle landbouwers in Noord-Brabant werkzaam te zijn zonder aanzien des persoons. Dit wellicht hij ook heden te doen, want 't is om een algemeen belang te dienen, dat hij het zich ten plicht heeft geacht op deze vergadering te verschijnen. Toen hij zijn naam teekende op de oproeping, was hij er zich van bewust, dat het doel, 't welk ze beoogde aanleiding zou kunnen geven tot strijd, doch die strijd zou gestreden worden voor een goede zaak, eene zaak van algemeen belang.

Als zoodanig toch moet een zuivelbond worden beschouwd.

Nu mag het niet wden ontkend, dat reeds lang plannen tot oprichting van een zuivelbond zijn besproken. De voorzitter van de Eindhovensche Botermijn heeft daarover meermalen met spreker en met den voorzitter dezer vergadering van gedachten gewisseld, doch het is bij praten gebleven. Er was geen voortgang. In de laatste dagen zijn weder van dezelfde zijde zulke plannen besproken, doch spreker beschouwden ze als plannen in de lucht.

Eén ding beviel hem echter in die plannen niet en wel dit, dat men de zuivelbond, zoo men tot oprichting kwam, wilde doen zijn een aanhangsel van de Eindhovensche Botermijn, zoodat alleen boterfabrieken, bij die mijn aangesloten, tot den Noordbrabantschen zuivelbond zouden kunnen toetreden. Spreker heeft zich steeds voorgesteld, dat een zuivelbond alle fabrieken in zich moest kunnen opnemen en dat verder de fabrieken vrij moeten blijven in de keuze van de plaats waar en den persoon aan wien ze hare boter zouden willen verkoopen. Dit is niet mogelijk, wanneer de zuivelbond eenvoudig een aanhangsel is van de mijn. Daarbij komt nog, dat op de laatste vergadering dier mijn besloten is tot uitsluiting van die fabrieken, waaraan een coöperatieve winkel is verbonden. Met eene dergelijke uitsluiting kan spreker zich niet vereenigen; meent men de winkelnering in fabrieken te moeten bestrijden, dan dient dit door redelijke middelen te geschieden, niet door den voorgestelden dwang.

Wat echter bij spreker wel het zwaarste woog is dit, dat bij de Eindhovensche Botermijn een groot misbruik is ingeslopen: n.l. de gedwongen winkelnering. Om te ontkomen aan de gedwongen winkelnering op de dorpen hebben de landbouwers na veel strijd en moeite coöperatieve boterfabrieken opgericht. En nu duikt dat kwaad aan de botermijn waarlijk weer op. Wat toch is het geval? De mijnagent verkoopt manden, paklinnen, kleursel enz. aan de fabrieken en betaalt naarmate meer bij hem gekocht wordt, ook meer voor de boter aan de betrokken fabrieken. Spreker heeft brieven van den mijnagent aan besturen van fabrieken onder de oogen gehad en doet voorlezing van een ervan, waarin in korte woorden dit gezegd wordt: *laat je mij veel verdienen, dan betaal ik veel voor de boter*. Niet de kwaliteit bepaalt dus den prijs dien de mijnagent aan de mijn besteedt maar de hoeveelheid waren gekocht in zijnen winkel. Reeds doet $\frac{7}{8}$ van de fabrieken, die aan de mijn leveren, aan deze gedwongen winkelnering mee. We hebben dus weer het oude liedje en men wordt op den duur aan handen en voeten gebonden.

Vóór de oprichting van de zuivelfabrieken was dit met de boeren het geval, nu wordt het zoo met de fabrieken. Sommige besturen durven reeds nu niets ondernemen, zelfs niet een afgevaardigde naar deze vergadering zenden uit vrees, dat een lagere prijs voor de boter er het gevolg van zal zijn. Men ziet tot welk een ongezonden toestand dit alles voert en die toestand zou nog ongezonder worden, wanneer de zuivelbond een aanhangsel werd van de mijn in den tegenwoordig en vorm en de fabrieken

ken verplicht werden aan de mijn te leveren.

Om al deze redenen is spreker voor de oprichting van een zuivelbond, ingericht op de wijze, zooals door den voorzitter van deze vergadering en door den heer Klaverweiden in de vorige bijeenkomst is uiteengezet.

Nu is zoo juist eene motie aangenomen, waarin gezegd wordt, dat de vergadering niet is tegen de Eindhovensche mijn. Spreker gaat daarmee geheel mee. Hij wil alleen het misbruik, dat ingeslopen is bij de mijn, bestrijden. De winkel van den mijnagent zou moeten worden afgeschafte en in de plaats daarvan zou hem een hooger salaris, bv. het dubbele van het tegenwoordige moeten worden gegeven. Dan zou men van zijn koopmanstalenten kunnen blijven profiteren zonder een ongezonden toestand te laten bestendigen.

Ten slotte wil spreker nog zeggen, dat bij 't pogen om in 't belang van de coöperatieve zuivelbereiding werkzaam te zijn, zooveel mogelijk naar eendrachtige samenwerking moet worden gestreefd en dat dus niet mag worden nagelaten, overleg te plegen met het bestuur van de Eindhovensche mijn en de daarbij aangesloten fabrieken, voor zoover ze hier nog niet vertegenwoordigd zijn.

De heer Klaverweiden, zuivelconsulent voor Noord-Brabant, heeft, na het gesprokene door den heer Van Hoek, ter verduidelijking van zijn standpunt, er niet veel meer bij te voegen. Spreker heeft vóór zich een briefkaart, door den voorzitter der Eindhovensche Botermijn aan verschillende fabrieken gericht, waarin herinnert wordt dat door de fabrieken op de laatste vergadering der mijn een zuivelbond is opgericht en dat haar ontraden wordt, willen zij haar woord niet schenden, naar deze vergadering te gaan, op straffe van uitsluiting van de botermijn. Naar aanleiding hiervan stelt hij de vraag, of iemand der aanwezigen ook weet of hiertoe reeds besloten is. Wijl niemand der aanwezige, bij de mijn aangesloten, fabrieken hiervan iets bekend is, meent spreker wel te mogen aannemen, dat het spreken over een zuivelbond bij sommigen de illusie wekt, dat de bond daarmee reeds is opgericht en dat dus bijgevolg niemand der aanwezigen zijn woord breekt.

De heer Klaverweiden stelt verder in 't licht dat hij nooit zal medewerken tot 't afbreken van de Eindhovensche botermijn. Immers de mijn is eene vereeniging van een 80-tal boterfabrieken, die overeengekomen zijn op eene bepaalde plaats haar boter te verkoopen. Aangesteld om ook vooral de belangen van de fabrieken te behartigen, en kennis dragende van gegronde klachten van fabrieken, die op haar eigen mijn boter leveren, heeft hem de uitsluitingsbedreiging van den voorzitter dezer mijn ten zeerste verwonderd. Spreker gelooft echter dat Z.Ed. zich van deze zaak eene verkeerde voorstelling heeft gemaakt. Verder hoopt hij ernstig, dat het in 't belang der goede zaak in deze niet zal gaan, „Wat de heeren wijzen, moeten de boeren prijzen”, waarvan hem bij zijne voordrachten en in andere vereenigingen de nadeelen nog wel eens gebleken zijn, doch dat zij, welke het met 't voorgestelde niet eens zijn, ronduit hun gevoelen uitspreken. Slechts op deze wijze kan een Noordbrabantsche zuivelbond met vrucht werkzaam zijn. Spreker betreurt het dat door verkeerde voorstelling van wat wordt beoogd, de gelegenheid ontnomen is, de werkelijke opinie van de afwezige fabrieken te vernemen.

De voorzitter deelt nu mede, welke fabrieken vertegenwoordigd zijn en wenscht de aanwezigen te vragen, hoe zij over den voorgestelden zuivelbond denken. De heer Van Galen (Bergeik) merkt op, dat hij geene gelegenheid heeft gehad, met zijne medebestuurleden te confereeren, allicht is dit ook met andere fabrieken het geval en hij stelt nu voor, dat de stemming slechts de persoonlijke meening der fabrieksafgevaardigden zal weergeven. Aldus wordt besloten.

In rondvraag gebracht, verklaren de aanwezigen met algemeene stemmen mee te gaan met het doel van den Noordbrabantschen Zuivelbond.

De voorzitter zegt, dat hoewel alle aanwezigen met de oprichting van den Noordbrabantschen Zuivelbond instemmen, het vooralsnog niet wenschelijk is, tot definitieve oprichting van dien bond te

besluiten. Eerstens, omdat niet alle aanwezigen daartoe gemachtigd zijn, en in de tweede plaats, omdat het niet mogelijk is, thans het gevoelen van 't bestuur der Eindhovensche mijn te vernemen, omdat de voorzitter dier mijn, in 't bijzonder tot bijwoning dezer vergadering was uitgenoodigd, niet is verschenen.

Aangezien spreker het eens is met het slot van 't gezegde van den heer Van Hoek, stelt hij in de gegeven omstandigheden voor om niet tot oprichting van den Noordbrabantschen Zuivelbond over te gaan, alvorens overleg is gepleegd met het bestuur der Eindhovensche mijn en stelt bij daarom voor eene commissie van voorbereiding te benoemen, tevens met de uitdrukkelijke opdracht met het bestuur van de Eindhovensche botermijn een conferentie te houden, om het streven van den Noordbrabantschen Zuivelbond nader uiteen te zetten, eventueele misverstanden uit den weg te ruimen en aldus te trachten op vriendschappelijke wijze tot eenheid te komen.

Alsnu werden tot leden der voorloopige commissie gekozen de heeren: Jhr. J. O. De Jong van Beek en Donk, voorzitter, Jos. Noyen (Liemde), Van den Elzen (Boekel), W. Van Mook (Oostelbeers), Van Heeswijk (Ooien), Van Hout (Borkel en Schaft), Galema (Rijen), en daaraan toegevoegd de heeren W. A. Coolen (Helvoort), P. Van Hoek en Th. J. Klaverweiden, als adviseerende leden.

Bij de rondvraag of iemand nog iets heeft op te merken, vraagt een der aanwezigen: wat te doen, indien de mijn werkelijk eens tot uitsluiting overging? De heer Van Mook (Oostelbeers) en de heer Klaverweiden meenen voor zooverre zij het bestuur der mijn kennen en na de te houden conferentie, dat hiervoor geen vrees behoeft te bestaan. Het belang der mijn is trouwens zooveel mogelijk boter te ontvangen.

De voorzitter wijst er in zijn slotwoord op, dat, naar in den laatsten tijd zoo dikwijls gezegd is, de Noord-Brabanters zijn: vrije mannen, met eene eigen overtuiging, die niet van dwang houden. Welnu, deze Noordbrabantsche geest moet ook in den Noordbrabantschen zuivelbond uitkomen. Met een hartelijk woord van dank aan de aanwezigen, sluit de voorzitter de vergadering, nadat de heer J. Van Best (Valkenswaard), aan Jhr. J. O. De Jong van Beek en Donk den dank der vergadering heeft gebracht voor zijne flinke leiding.

Verlag over laatste 4 maanden 1898 van den zuivelconsulent in Noord-Brabant, den heer Theo. J. Klaverweiden. – dl-I

Bij dezen heb ik de eer, voldoende aan art. 11 mijner instructie, u een overzicht te geven van de wijze waarop ik gedurende het jaar 1898, getracht heb in het belang der zuivelbereiding in deze provincie werkzaam te zijn.

Den 12den Juli 1898 viel mij de onderscheiding te beurt door het Hoofdbestuur der *Noordbrabantse Maatschappij van Landbouw* benoemd te worden tot zuivelconsulent voor Noord-Brabant. Mijne betrekking op 1 September daaraanvolgende aanvaardende, kan uit den aard der zaak, dit verslag over het jaar 1898 slechts beknopt zijn.

„Mij op de hoogte stellen van den toestand der zuivelbereiding in deze provincie”, luidde het eerste advies der zuivel commissie. En op onbekrompen wijze stelde de Maatschappij van Landbouw mij in staat methodisch, volgens reisplan door de zuivelcommissie goedgekeurd, tochten in de provincie te ondernemen. Bijna zonder uitzondering bepaalden zich deze tochten tot bezoeken aan zuivelfabrieken, meestal in de omgeving van Eindhoven en Helmond, nadat op eene door mij aan de besturen der coöperatieve boterfabrieken in Noord-Brabant gerichte circulaire — waarbij ik kennis gaf van het aanvaarden mijner betrekking en van mijn voornemen de zuivelfabrieken te bezoeken — mij een -40-tal antwoorden geworden waren.

Tot ultimo December ben ik 51 dagen q .q. op reis geweest en heb ik in dien tijd 67 fabrieken (waaronder eenige 2 en 3 maal) bezocht. Weldra bleek mij en zou mij naderhand bij mijne voordrachten nog duidelijker blijken, hoe het was gezien door de zuivel-commissie, dat kennis van plaatselijke toestanden en personen, een hoofdfactor voor mijn slagen zou zijn. In het eene gedeelte der provincie bijv. prefereert men een veevoeder, dat in het andere op den index staat en dergelijke zaken meer, waardoor men de kans loopt op de eene plaats voor zeer der zaken kundig en op een KM. verder voor onkundig te worden aangezien.

De veelzijdige activiteit van den Rijkslandbouwleeraar, den heer P. Van Hoek, heeft ook op 't gebied der zuivelbereiding veel ten goede uitgericht en was ZEd's invloed op vele plaatsen, aan bouw en inrichting der fabriek, leer goed te bemerken.

Gedurende dit jaar bezocht ik de coöperatieve handkrachtboterfabrieken te Aarle-Rixtel, Bakel (3), Bergeijk (2), Best, Beugen, Bladel (2), Netersel, Boekel, Deurne en Liessel (5) Duisel, Steensel, Eersel (3), Erp, Gemert, Haarsteeg, Heeze (2), Hooge Mierde (2), Lage Mierde, Hulsel, Hapert, Casteren, Hoogeloon, Leende, Lieshout, Maashees, Mierlo (3), St. Oedenrode (3), Oirschot (4), Oisterwijk, Oostelbeers, Middelbeers, Reussel (2), Son (2) Strijp, Valkenswaard, Veldhoven, Seitaart, Knegsel, Vorkum, Wouw, Heesch, Groeningen en de coöperatieve stoomzuivelfabrieken te Beek en Donk, Wouw, Rijen en Liempde.

Het zou mij zeker te ver voeren eene gedetailleerde beschrijving van ieder dezer fabrieken te geven en bepaal ik mij tot eenige opmerkingen over hoofdzaken, welke allicht nog op te richten fabrieken tot gids kunnen dienen, hoe zij de zaken niet moeten inrichten.

A). Plaatsing der fabriek.

Vele fabrieken dragen het kenmerk, getrouwe copieën te zijn van andere fabrieken en moet men er wel op bedacht zijn, dat niet overal, op elk terrein en in elke omgeving, een type-bouw ongewijzigd kan gevolgd worden. Veelal ook heeft men de fout begaan de fabriek te bouwen met het oog op de hoeveelheid te verwerken melk van de oprichters en is er dikwijls in 't geheel niet op gerekend, dat

de kat-uit-den-boomkijkers naderhand ook zouden willen meedoen. Vandaar eene veel te kleine arbeidsruimte bij vele fabrieken.

Op andere plaatsen heeft men eerst eens willen probeeren hoe het fabriekmatig verwerken wel gaan zou en maakte men eene leegstaande arbeiderswoning tot fabriek, terwijl men, toen de zaak eenmaal marcheerde — men vergat een voor het doel ingericht gebouw te betrekken. Hoe het zomers in dergelijke fabrieken? gaan moet, waar bijv. de bedstede midden in 't werkvertrek tot steenkolenbergplaats dient en men bij de woning-bouw volstrekt niet gezien heeft, waar de zon op ging, zoodat de kleine bedompte boerenkelder door 't eenige ventilatie-raam den invloed der zonnestralen zeer goed voelen zal, hoop ik dit jaar nog te beleven.

Elders heeft men wel eene boterfabriek gebouwd, toch tevens zoo ingericht dat met het eventueel stilliggen der fabriek, deze als woning kon verhuurd worden, waardoor sommige kleine details niet tot hun recht komen.

Op eene derde plaats heeft men op zijn manier „naar buiten gewerkt” d. w. z. van buiten ziet de fabriek er keurig en netjes uit en maakt met haar helder wit gevoegde steenen een aangenamen indruk, doch van binnen is de kalk vergeten (?) tusschen alle steenen zijn gapingen en deze zijn uitgezochte plaatsen voor stof, vuil en bacterien.

Des zomers moet men in dergelijke fabrieken wel ontzettend stoffig zijn!

Op eene vierde plaats heeft men wel eene behoorlijke fabriek gebouwd, doch om den naastbijwonenden boer te grieveen, er tevens een koestal vlak tegen aan gezet, welker nabijheid zeer goed door 't reukorgaan te bemerken is.

Ook de afvoer van 't spoelwater liet dikwijls te wenschen over en is soms oorzaak van een ondragelijken stank bij de fabriek.

B. Inrichting.

Bijna overal vindt men twee vertrekken, het eerste (veelal van een bordes voorzien) waar de melk ontvangen, gewogen en voorgewarmd wordt en een tweede waar de centrifuges, kneder en karn zijn opgesteld: het eigenlijke werklokaal. Niet overal echter is deze scheiding volgehouden en stapt men in enkele fabrieken van de straat direct in 't werkvertrek. Dat dit eene aanleiding is om de aandacht van 't werkvolk van hun werk af te trekken en 't werklokaal onnoodig vuil te maken, ligt voor de hand.

Op vele plaatsen houdt men de aanbrengrsters en brengers der melk buiten de fabriek, d. i. het werklokaal, door de afgeroomde melk met buisjes (welke van de centrifuge af, door den muur heen, in 't ontvanglokaal uitmonden) in dit vertrek terug te voeren. Ondermelk wordt dat dan ook dikwijls eigenaardig „piepesroome” genoemd.

C. Voorwarmen.

Allen fabrieken in deze provincie, ook de stoomfabrieken, ontvangen de melk eenmaal daags en, daar des Zondags niet gewerkt wordt, wordt slechts op Zaterdagavond melk ontvangen en ontroomd. Bijna overal geschiedt het voorwarmen in zoogenaamde fornuis-potten, of-te-wel veevoederketels, met heet water, waarin de afgewogen melk in blikken bussen wordt geplaatst, tot de gewenschte temperatuur, 30 á 32 °C is bereikt. Dit is eene zeer tijdroovende bezigheid en het ware te wenschen dat, zooals in enkele fabrieken het geval is, men meer overga tot het plaatsen van voorwarmers, waarbij de warmte in een circulatie-keteltje wordt ontwikkeld. Koude ontrooming, welke indertijd zooveel opgang maakte, behoort nu, sinds de afdoende onderzoekingen van den heer Van Hoek in 1897, tot het verleden.

De fornuispotten, meestal in 't ontvanglokaal, soms ook in 't werkvertrek geplaatst, doen vooral 's zomers de temperatuur onnoodig stijgen en verspreiden veel stof en vuil door de geheele fabriek. De stoomfabrieken werken, als van zelf spreekt, alle met voorwarmers.

(Wordt vervolgd.)

Verslag over laatste 4 maanden 1898 van den zuivelconsulent in Noord-Brabant, den heer Theo. J. Klaverweiden. – dl-II

D). Centrifuges.

De *Melotte* en *Alfa B.* strijden in de handkrachtfabrieken om den voorrang. In sommige fabrieken staan er twee en meer. Het is te betreuren dat zoo dikwijls de opstelling der machines door niet deskundigen is ter hand genomen en vraagt vooral de Alfa eene juiste plaatsing, met behulp van waterpas en schietlood.

Van de Melotte zijn hier en daar ook imitaties in gebruik, vervaardigd door een 3tal Ned, firma's. In 2 coöperatieve stoomfabrieken zijn Balancen geplaatst, terwijl de 3e met Alfa en eene 4e met Burmeister en Waincentrifuges werkt.

E. Behandeling van den room.

Van pasteuriseeren van den room is, zelfs aan de 4 genoemde stoomfabrieken, tot nog toe geen sprake. In 't algemeen laat de behandeling van den room (crème of saane genoemd) veel te wenschen over. Slechts weinige fabrieken maken gebruik van een afkoeler, en van deze weinigen de meeste nog alleen des zomer. Bij mijne bezoeken bleek mij dat er, gedurende het zoogenaamde koude jaargetijde, in 't geheel niet werd afgekoeld (met eenige excepties) en stond de room bij sommige fabrieken nog in 't werkvertrek, een uur of drie nadat het ontroomen was afgelopen. Dat dit niet direct bevorderlijk is aan 't verkrijgen van een goed product, ligt voor de hand en ditzelfde geldt van het plaatsen van den koelbak in 't werklokaal, zooals op een tweetal fabrieken het geval was.

De gewone wijze van afkoeling, is het plaatsen van den warmen room in met water gevulde, gemetselde koelbakken in den kelder.

F. Kelders en zuurvertrek.

Zooals boven gezegd, wordt de room in den kelder ter afkoeling geplaatst. Tevens blijft hij hier ter rijping. Soms wordt in deze zelfde kelder de boter ter bewaring gezet, doch meestal heeft dit plaats in een hiervan afgescheiden kelder zonder deur, waar de boter op glas of marmer-platen, soms op aardens schotels, al dan niet op rekken geplaatst, komt te liggen.

In vele fabrieken voldoen de kelders aan de gestelde eischen, bij anderen laat vooral de ventilatie te wenschen over en was het duf en bedompt, terwijl sommigen last van grondwater hadden, niettegenstaande de kelders in eene 3dubbele laag cement gelegd waren. In fabrieken, welke eenigszins hoog geplaatst zijn, kunnen de koelbakken door het uittrekken van een stop geledigd worden, aan anderen pompt men het water uit de bakken omhoog, maar nog al te dikwijls moet het water in en uit de koelbakken gedragen worden. Dat bij eene dergelijke regeling de verversching van het water en diens volgens (vooral 's zomers) de afkoeling van den room, en de frischheid in den kelder zeer veel te wenschen moet overlaten, bleek mij reeds dikwerf.

Een ander bezwaar lijkt mij de plaatsing van karn en kneder in den koelkelder, eene plaatsing welke bij 't bewerken van de boter 's zomers wel voordeelen biedt, doch dikwerf de temperatuur van den kelder ongewenscht verhoogt en, waar de reinheid te wenschen overlaat, door 't storten van room en speelwater op den vloer, is kwaliteit des zurenden rooms niet verbeterd.

Des winters wordt de room, dikwijls zonder afgekoeld te zijn, in een bovengrondsch vertrekje, veelal het kantoor geplaatst. Hierin wordt een kachel gestookt en alle versche lucht zooveel mogelijk afgesloten. De temperatuur van dit vertrekje is dan ook in den aanvang buitenmatig hoog, om langzamerhand af te koelen. Van eene normale zuring kan op deze wijze slechts zelden sprake zijn, de onbedekte room korst en neemt eene bedompte kolenlucht en stof op.

In de stoomfabrieken geschiedt de bewaring en 't rijpen van den room in daarvoor bestemde ver-trekken, waar men door koud water en stoomleiding de temperatuur naar willekeur kan regelen.

G. Aanzuren en Rijpen van den Room.

Reincultuur wordt in de handkrachtfabriekjes slechts bij uitzondering gebruikt.

Des winters maakt men op eene enkele fabriek gebruik van karnemelk, verreweg in de meeste ge-vallen echter van zuren room van den vorigen dag, terwijl bijna overal des zomers de zoogenaamde natuurlijke zuring het werk verricht.

De stoomfabrieken gebruiken reincultuur, 't zij geregeld iedere 14 dagen, 't zij een gedeelte van het jaar. Met wijnsteen,- azijn- of zout-zuur, zooals in sommige fabrieken in Drenthe en Gelderland het gebruik is, wordt hier de room niet aangezuurd,

H. Karnen.

In den regel wordt de room gekarnd 24 uur na 't ontroomen, maar soms na 36, zelfs na 48 uur. Ver-scheidene malen heb ik den room dan ook te rijp aangetroffen en hadden er dikwerf allerhande ver-keerde gistingen plaats gehad. Eene fout is m. i. ook het karnen tegelijkertijd van room van ver-schillende dagen, dus met verschillende zuurheidsgraad en ware het zeer te wenschen dat (zooals bijv. in den winter zoo nuttig zou zijn) de verschillende roomsoorten geruimen tijd voor het karnen in een groot vat gemengd werden, 't zij men dan deze gemengde room over kleine roomvaten ver-deeld of niet. De genoemde fout is dan ook oorzaak dat men dikwijls met karnen uitscheid, wanneer slechts een gedeelte van den room zijn vet in den vorm van boter heeft losgelaten en heeft men zoo-doende verlies van vet, boter, in de karnemelk.

Aan bijna alle fabrieken heeft men voor een karnsel pl. m. een uur noodig, aan enkelen karnt men op normalen tijd, d. i. van 30 tot 45 minuten. Meestal karnt men dan ook te groote hoeveelheden room tegelijk. Zoo kwam ik o. a. eens aan een fabriek op een oogenblik dat men reeds 1¾ uur vruchteloos gekarnd had. Toen op mijn advies een gedeelte des rooms uit de karn werd genomen, had men na 5 minuten boter.

In alle handkrachtfabrieken gebruikt men de Victoria of tuimelkarn van verschillende afmeting, slechts aan een handkrachtfabriekje trof ik een Holstein. De stoomfabrieken werken allen met de Holsteinsche karns.

Een algemeen gebrek is ook het overkarnen. Uitgezonderd te **Valkenswaard** en nog enkele fabrieken karnt men de boter tot stukken vaneen vuistgrootte, die natuurlijk te veel karnemelk insluiten, wat vooral 's zomers de boter minder houdbaar moet maken.

I. Kneden en boterwassen.

Bijna overal wordt de boter in de karn, na het aftappen der karnemelk met koud water eenige slagen rondgedraaid, de stukken boter worden met een boterspaan uit elkander gewerkt en daarna weer tot groote klompen gekarnd. Des zomers laat men de boter eenige uren in de met water gevulde karn staan ter koeling en brengt ze 's winters direct op den kneder. De kneder is er een of met ronddraai-enden houten tafel en wals, of de vlakke of gebogen albany-kneder, soms ook (aan den Maaskant) een kneder met granieten tafel. In de stoomfabrieken wordt meestal niet direct gekneed, doch laat men de boter, na al dan niet in koud water gewassen te zijn, eenige uren staan. In **Beek en Donk** plaatst men de boter in metalen bakken, die in de koelbassins drijven en zeer goed voldoen. De kne-ders zijn die met ronddraaienden tafel en wals, van bekend model.

F. Verpakking.

Deze geschiedt in manden, welke van binnen met stroo en linnen voorzien zijn. De boter wordt in stukken van 5 Kg. opgemaakt en in dun botergaas gewikkeld. Afdekking met paklinnen. In den re-

gel houdt iedere mand 50 Kg. boter.

K. Zout.

Daar de Noordbrabantsche boter voornamelijk wordt uitgevoerd naar België, Frankrijk en Duitschland, komt zonder uitzondering, de boter ongezoeten en vrij van conserveermiddelen ter markt.

L. Controle op de melk en het bedrijf.

Zooals reeds gezegd, wordt in Noord-Brabant de melk slechts eenmaal daags aan de fabriek gebracht. Daar men door arbeid in deze provincie den Zondag zoo min mogelijk ontheiligen wil, is het bedrijf op Zaterdag en Maandag drukker dan andere dagen en is vooral des Maandags morgens eene scherpe controle op de geleverde melk en den te verwerken room noodzakelijk.

In 't algemeen wordt er - de Stoomfabrieken, waar deskundigen aan 't hoofd staan, uitgezonderd - nog veel te weinig aan melk-contrôle gedaan. Op smaak en geur wordt de melk niet voldoende onderzocht, slechts wanneer ze hopeloos zuur geworden is, waarop de verwarming in den fornuisketel als reagens dient, wordt ze teruggegeven.

Bijna overal geschiedt nu het onderzoek op vetgehalte volgens de Gerber-methode, zelfs op vele fabrieken waar vroeger met den controleur van Melotte het roomgehalte werd geschat. Te dikwijls nog vindt men deze niet geheel juiste methode van onderzoek, natuurlijk alleen in fabrieken waar de Melotte centrifuge gebruikt wordt.

Ook wordt nu - op weinige uitzonderingen na - dagelijks een melkmonster van iederen leverancier genomen en (geconserveerd met kalium bichromaat) de gezamenlijke monsters per 14 dagen op vetgehalte onderzocht.

(Wordt vervolgd).

Verlag over laatste 4 maanden 1898 van den zuivelconsulent in Noord-Brabant, den heer Theo. J. Klaverweiden. – dl-III

De contróle op het bedrijf door middel van Gerber's toestel wordt nog veel te zeldzaam toegepast, onderzoekingen van ouderen vooral van karnemelk vinden zelden plaats. Zelden of ooit wordt de room op karneschiktheid geproefd. Heeft hij 24, 36 of 48 uur gestaan, dan is hij geschikt?! Vandaar dat zoo dikwerf verkeerde gistingen onontdekt plaats grijpen en dat mij meermalen bij mijn bezoek bleek hoe room, die op 't punt stond gekarnd te worden er absolut ongeschikt voor was en andere die zeer noodig gekarnd moest worden, bleef staan.... omdat het nog geen tijd was. Melkweggers ontbreken bijna overal, wat het onderzoek op voorafgaande ontrooming of vervalsing met water niet vergemakkelijkt. De hoeveelheid wordt overal bepaald door wegen op de bascule; slechts tweemaal trof ik nog den meetemmer aan.

Mochten bovenstaande op en aanmerkingen den indruk geven dat er aan de zuivelbereiding in deze provincie nog veel ontbreekt dan wil ik tevens op eenige lichtpunten wijzen. De kleine boer in de zandstreken is door de boterfabriek vrij man geworden, hij heeft nu de beschikking over eigen geld, ziet de voordeelen van oordeelkundige fokkerij in, enz. Men mag de coöperatieve boterfabriek in de zandstreken gerust een zegen voor den kleinen man achten. Bij 't opheffen der door mij genoemde fouten zouden de voordeelen nog grooter kunnen zijn. Veel van wat ik hierboven schreef, mag zich ook het personeel der fabrieken aantrekken, 't welk dikwerf van gewoon boerenarbeider tot boterfabrikant bevorderd werd en, na eene opleiding van eenige weken in fabrieken, waar men evenmin met de principen van goede boterbereiding op de hoogte was, geschikt moest zijn om de hoogst mogelijke boteropbrengst en fijne boter te verkrijgen.

Wat in kennis ontbreekt wordt echter vergoed door goeden wil en de leergierigheid met welke men mij op bijna alle fabrieken ontving, doet mij met genoegen het oogenblik tegemoet zien dat ik mij aan art. a mijner instructie „het opleiden van geschikt personeel voor zuivelfabrieken” en art. b „het geven van cursussen in de zuivelbereiding” mag wijden.

Dan zullen velen ook begrijpen waarom „reinheid op alles” de overheerschende factor van slagen in 't zuivelbedrijf is en zullen antwoorden als: „ja, we kunnen die plank wel afstoffen, maar morgen is hij toch weer vuil” en fabrieken, die naar rottende melkgisting rieken — wyl men nooit de uitlooppijpen en het ontvangbakje van den kneder gereinigd had — tot het verledene behooren.

Geldt wat ik tot nu toe schreef in hoofdzaak van de hand krachtfabriekjes dan heb ik allicht in mijn volgend jaarverslag gelegenheid meer over de stoomzuivelfabrieken te spreken, want in 't Westen waar de grootere boeren en tevens grootere veehouders hun bedrijf uitoefenen, zijn reeds teekenen dat ook daar de omwenteling op zuivelgebied zich zal voltrekken.

Men zou landbouwkundig deze provincie gevoegelijk in tweeën kunnen deelen, een Westelijk deel waar de groote boer de graan- en suikerbieten-teelt enz. beoefent en een Oostelijk waar door kleine eigenaars en pachters niet voor den handel wordt verbouwd, doch de eigengeteelde gewassen aan 't vee vervoederd worden. In dit gedeelte, waar het vee hoofdzakelijk gehouden werd om de mest, waar men met klein kapitaal zich een bestaan moest verzekeren uit de opbrengst van den grond, zag men weldra in, dat er misschien nog grooter kapitaal schuilde in den veestal. En dit is ook de reden waarom er in deze provincie meer dan 100 — zoover ik kan nagaan 107 — coöperatieve handkrachtfabriekjes staan, en 4 coöperatieve fabrieken met stoomkracht. Ook zijn er nog onderscheidene zuivelfabrieken voor eigen rekening, in deze provincie staande gebleven, al is haar aantal, nu het bleek dat eene boterfabriek, geen goud, doch wel een koper-winning is, aanzienlijk verminderd.

Ook de margarine-industrie vraagt, soms op verre afstand van haar centra, groote hoeveelheden melk en heeft den Brabantschen veehouder reeds veel en goed geld in den zak gebracht, al moet hij er op bedacht zijn dat hij in den vorm van melk veel eiwit en vet uit zijn boerderij kwijt raakt, die hij op andere wijze er toch weer moet terugbrengen. Dit laatste heeft men wel eens te veel vergeten.

Tot bevestiging van den bloei der zuivelindustrie in Noord-Brabant droeg veel bij: de coöperatieve botermijn te Eindhoven. Immers zij organiseerde den afzet der producten, anders zoo dikwerf het zwakke punt, vooral voor de kleinere coöp. zuivelfabrieken. En nu spijt het mij wel, naast het vele goede in deze organisatie, te moeten wijzen op eene fout, welke de tot model gediend hebbende mijn te Maastricht zeker niet bezit, eene fout te ernstiger naar mate zij meer een terugkeer tot den ouden toestand „gedwongen winkelnering” beteekent.

Door den mijnagent worden aan vele der aangesloten fabriekjes, manden, boterzakken, kleursel etc. verkocht tot dikwijls hooger prijs dan waarvoor deze artikelen door belanghebbenden elders kunnen worden aangeschaft. Te recht of ten onrechte verwacht men van dezen handel voor de betrokken fabriek een gunstigen invloed op den prijs der boter, waardoor eene zeer onzuivere verhouding tusschen mijnagent (verkooper van manden etc., koper van boter), boterfabriek (koper van manden etc., verkooper van boter) en weer anders boterfabrieken, die haar manden elders koopen, moet ontstaan.

Nu men geneigd is, de Eindhovensche mijn voor te stellen als de redster van den kleinen zuivelbe-reider uit de handen van den plaatselijken winkelier, zij men er op bedacht zelf niet in den kuil te vallen waaruit men zijn evennaaste zoeven heeft omhoog gebeurd. Waar in eene zaak van vertrouwen als deze mijn, het zoo noodzakelijk is zelfs den schijn van ongerechtigheid te vermijden, zal het bestuur der mijn voorzeker wel den weg weten te vinden — tot bevrediging van alle betrokken partijen — den aangeduiden misstand op te heffen, al verwondert het mij, dat 't bestuur dit euvel steeds over het hoofd heeft gezien.

In verbinding met een zuivelbond (zie hieronder) zou ook met de vestiging van een coöp. aankoop van benodigheden voor de zuivelbereiding en verpakking (voorbeeld: Limburg!) te gemoet gekomen worden aan de wenschen van vele, zoo niet alle, boterfabrieken te dezen opzichte.

Afgezien nu van het gewraakte feit — hetwelk op den middenprijs zeker geen noemenswaardigen invloed uitoefent — is het mij een groot genoegen te constateeren, dat de mijn te Eindhoven de coöperatieve boterfabriekjes steeds hooge prijzen heeft kunnen bezorgen, zooals uit bijgaand staatje over het jaar 1898 blijkt.

De middenprijs, verkregen door de som van de werkelijk betaalde prijzen te deelen door het aantal aangevoerde Kg. boter — eene prijsbepaling welke de eenige juiste is en ook andere markten sterk kan aanbevolen worden — bedroeg in de 4 kwartalen van 1898.

Van 1 Jan.—ult. Maart fl 1.16 per Kg.

„ „ April—30 Juni „ 0.91 „ „

„ „ Juli—30 Sept. „ 1,02 „ „

„ „ Oct.—ult. December „ 1.26⁵ „ „

In 't geheel werden aangevoerd 738,001 Kg., welke opbrachten fl 809.457,31. De gem. jaarprijs per Kg. bedroeg dns fl 1.09⁵.

Ter vergelijk voeg ik hierbij eenige opbrengsten van boter, zoogenaamde boerenboter aan enkele mijnen in deze provincie.

Te Mill werden aangevoerd: 112.427 Kg. grasboter á f 0.93 p. Kg., 113278 Kg. hooiboter á f 1.05 p. Kg.

Gemiddelde jaarprijs te Mill f 0.99 p. Kg.

Te Zeeland werden aangevoerd: 41000 Kg. grasboter á f 0.95 p. Kg., 44.000 Kg. hooiboter á f 1.08 p. Kg. Gemiddelde jaarprijs te Zeeland f 1,01 per Kg,

Te Oploo werden aangevoerd: 43000 Kg. grasboter á f 0.89 p. Kg., 47000 Kg. hooiboter á f 1.10 p. Kg.

Gemiddelde jaarprijs te Oploo f 0,99 p. Kg.

Te Udenhout 51000 Kg. á f 1,02, te Oosterhout gras f 0.93 en hooiboter f 0.95 per Kg., te Gemert respectievelijk f 0.95 en f 1.10 per Kg.

(Slot volgt.)

Verslag over laatste 4 maanden 1898 van den zuivelconsulent in Noord-Brabant, den heer Theo. J. Klaverweiden. – dl-IV (Slot).

Op ult. December was het aantal der bij de mijn te Eindhoven aangesloten fabrieken in de 70. Daarboven leverden 22 Noord-brabantsche fabrieken hare boter aan de mijn van den *Zuid-Nederlandschen Zuivelbond* (ZNZ.) te Maastricht. De mijn te 's-Bosch waar uitsluitend Friesche, Drentsche, Geldersche en Overijsselsche boter wordt aangevoerd, slaagde zeer naar wensch der oprichters, doch heeft voor de Noordbrabantsche zuivelbereiding weinig of geen beteekenis, daar slechts de boter van een 5-tal Brabantsche fabrieken aldaar geveild wordt.

Omtrent de wijze waarop in deze provincie de zgn. boerenboter wordt verkocht, verwijs ik naar het zeer interessant rapport over de botermijnen, van den heer Van Hoek, voorkomende in een der landbouwjaarverslagen.

Zijn de teekenen dus gunstig dat op zuivelgebied weldra een nog meer opgewekt leven zal geleid worden, dan spreek ik tevens de wensch uit dat de oprichting van een zuivelbond niet verre meer zij, 't zij dan dat deze bond zijne werkzaamheden tot onze provincie beperkt, ofwel meegaat onder de vaan van den *Zuid-Nederlandschen Zuivelbond*.

Terugkomende op het in mijne instructie voorgeschrevene heb ik mij, volgens wensch der zuivelcommissie, nog niet beziggehouden met

a. „het houden van voordrachten”, en

b. „het geven van cursussen in de zuivelbereiding”, al zal op 25 Januari a. s. mijne eerste voordracht in deze provincie gehouden worden.

Verder kweet ik mij van mijn taak als volgt:

c. „het verstrekken van raad aan vereenigingen en particulieren over alle zaken het zuivelbedrijf rakenden: Buiten mijne reeds aangehaalde reis, waarbij ik op de plaats zelve van advies kon dienen, bezocht ik op verzoek wederom eenige dier fabrieken, o. a. om in te lichten over botergebreken, mogelijkheid om 't water te verbeteren, opstelling van centrifuges, de oorzaken op te sporen van minder dan de berekende boteropbrengst enz. Tevens werd ik een 6-tal malen door de verschillende personen, bij persoonlijk bezoek te mijnent, over diverse onderwerpen, oprichting van coöperatieve boterfabriek en, geraadpleegd en werd ook schriftelijk herhaaldelijk mijne meening gevraagd: o. a. over botergebreken, voordeelen der centrifugaal-methode boven melkkarnen, oprichting van fabrieken, inrichting der fabriek, teekening en bestek van boterfabrieken, fouten bij 't melkonderzoek enz.

Ook uit Zeeland vroeg men mij eenige malen mijne voorlichting.

In 't geheel schreef ik qq, vanaf 20 Sept. tot ultimo December een 87-tal brieven.

d. „het behulpzaam zijn bij de oprichting van zuivelfabrieken”.

Den 29en Dec. jl. besprak ik in eene vergadering van belangstellenden de oprichting eener groote coöperatieve stoomzuivelfabriek te **Oosterhout** — de resultaten hiervan deel ik U in mijn volgend jaarverslag mede — en den 30sten, op verzoek en in tegenwoordigheid van het Bestuur van den Noordbrabantschen Christelijken Boerenbond de oprichting eener handkrachtfabriek te **Dinther**.

e. „het opleiden van geschikt personeel voor zuivelfabrieken” besprak ik reeds.

f. het verrichten van (melk) onderzoekingen in 't belang van de zuivelbereiding en de veeteelt.”

Ware het mogelijk geweest, dat reeds bij mijne indiensttreding een laboratorium ter mijner beschikking hadde gestaan, dan zou dit van onberekenbaar voordeel geweest zijn. En wel uitsluitend en alleen in het voordeel van den kleinen boer, d. i. hij die in vereeniging met anderen een handkrachtfabriekje oprichtende, geen deskundige aan het hoofd kan stellen, zooals dit bij de groote stoomzui-

velfabrieken het geval is, en op wien de verliezen, door onoordeelkundig voederen, fokken en aanhouden van vee, en door gemis van voldoende technische controle in zijn boterfabriek 't zwaarst drukken.

Is mijn betrekking eenmaal meer bekend geraakt in deze provincie, dan moge mijn werkring, wat de oprichting van zuivelfabrieken betreft, zich zeer uitbreiden, toch laat het zich aanzien, dat vooral mijn laboratorium arbeid (reeds ten behoeve der bestaande fabrieken alleen) met den dag zal toemen.

Allen, die mij tot-nu-toe over de bedrijfscontrole, boter en melkgebreken, kwaliteit der grondstoffen voor melk-onderzoek en verschillende twistgevende analyses raadpleegden, zal het ongetwijfeld genoeg doen te vernemen dat in 't volgend jaar (1899), door de vrijgevigheid der Noordbrabantsch Maatschappij van Landbouw ik instaat zal zijn die onderzoekingen te verrichten, waarmede de Rijkslandbouw-proefstations, overladen met werk, niet noodeloos lastig gevallen kunnen worden. 'k Mag hier den zuivel-consulent voor Friesland, den heer J. Mesdag, wel hartelijk bedanken voor zijne welwillendheid om in 't belang der Noordbrabantsche zuivelbereiding, eenige analyses voor mij te verrichten.

Aan art. 9 „het bezoeken van botermijnen en botermarkten voldeed ik door een geregeld bezoek aan de botermijnen te Eindhoven en 's Bosch, wier directeuren en agenten ik gaarne dank zeg voor de mij gegeven inlichtingen.

De vergaderingen van het hoofdbestuur der *Noordbrabantsche Maatschappij van Landbouw* te Breda en van de zuivel-commissie te 's-Bosch woonde ik bij.

En 'k mag dit verslag mijner werkzaamheden als zuivel-consulent niet eindigen zonder een woord van dank aan de heeren Jhr. Jos. De la Court, voorzitter, L. Max, secretaris der *Maatschappij van Landbouw*, en in het bijzonder aan de heeren Jhr. De Jong van Beek en Donk, voorzitter der zuivel-commissie, en P. Van Hoek, rijkslandbouwleeraar, voor den steun, mij in 't vervullen van mijn taak op zoo welwillende wijze verleend.

VERGADERING van Besturen der Coöp. Boterfabrieken in Noord-Brabant ten Lokale van den Heer P. van der Heijden, te Stratum, op Donderdag 13 Juli 1899.

De Voorzitter (de heer Hermans) opent ten circa 11 uur de vergadering. Vertegenwoordigd zijn 53 Boterfabrieken terwijl van nog 2 adhesiebetuigingen zijn binnengekomen; in het geheel dus zijn aangesloten 55 fabrieken die tot oprichting van eene vereeniging “N.-Brabantsche Zuivelbond” besluiten.

Op verzoek van den Voorzitter leest de heer Theo J. Klaverweiden, zuivelconsulent voor N.Brabant in hoedanigheid van tijdelijk Secretaris namens de *Commissie van N.-Br. Zuivelbonden*, de notulen voor der vorige vergadering.

Jhr. de Jonge van Beek en Donk rekent zich tot diegene, welke hebben getracht den Zuivelbond op te richten. Hij heeft de vorige vergadering niet kunnen bijwonen en geeft daarvan in den breede de redenen op.

Het blijkt dat met de correspondentie in deze zaak heel wat vergissingen hebben plaats gehad, waaruit jammerlijk verkeerde opvattingen zijn ontstaan.

De Voorzitter repliceert dat dit ook zijnerzijds is opgemerkt, en hem veel duidelijk wordt na de degelijke uiteenzetting door Jhr. de Jonge.

De heer Theo J. Klaverweiden wijdt het misverstand aan eene ongelukkige speling van 't lot, zoo niet aan de inrichting van ons postwezen.

De heer Beijssens, merkt op, dat ook Z.Ed. geen uitnoodiging heeft ontvangen voor de vergadering die 20 Mei is gehouden bij den heer Stoot.

De heer Klaverweiden betreurt dit; doch kan de oorzaak niet ontdekken; de stukken zijn naar den heer B. op tijd per post verzonden.

De heer Hermans verzoekt de zaak te laten rusten en de abuizen als niet geschied te beschouwen. Hiermede zijn allen het volkomen eens, zoodat dit incident is geëindigd.

Jhr. de Jonge wil er nogmaals op drukken, dat in weerwil van zijne afwezigheid bij de vorige vergadering, hij het zich tot een ideaal stelt om alles te doen wat de botermijn bevorderen kan, om den zuivelbond tot bloei te brengen.

Hij wil wel medewerken, doch geen zetel aannemen in het Bestuur van den Zuivelbond uithoofde zijner drukke werkzaamheden. Spreker beveelt daartoe aan te kiezen de heer v. d. Vleugel.

De heer Hermans berust dan in dit besluit, doch betreurt het. Hij stelt aan de vergadering voor Jhr. de Jonge van Beek en Donk te benoemen tot Eere-Voorzitter van den N.-B. Zuivelbond. (Applaus der vergadering).

Jhr. de Jonge verklaart dezen post dan te aanvaarden, en uit de beste wenschen voor krachtige ontwikkeling en bloei. Spreker eindigt met den uitroep: Leve de Zuivelbond !

(Teekenen van instemming).

(Jhr. de Jonge verlaat de vergadering).

Nadat de heeren De Vries en Van Nuenen nog eene enkele opmerking maakten omtrent de notulen werden deze ten slotte goedgekeurd.

Alsnu wordt overgegaan tot de vaststelling van een reglement dat na gezette overweging en veelzijdige beschouwingen omtrent verbetering en wijziging in de concept-statuten, aldus wordt vastgesteld en aangenomen.

Statuten van den Noord-Brabantsehen Zuivelbond.

Doel.

Artikel 1. De vereeniging N.-Brabantsche Zuivelbond is gevestigd te Eindhoven en stelt zich ten

doel de belangen van coöperatief werkende zuivelfabrieken in Noord-Brabant te bevorderen.

Art. 2. Zij tracht dit doel te bereiken o. a. door :

- a. samenwerking en wederkerige voorlichting in alle zaken, die eene voordeelige werking der coöperatieve zuivelfabrieken kunnen bevorderen ;
- b. het bevorderen van een goeden naam en den afzet der zuivelproducten in 't binnen- en buitenland;
- c. het geregeld houden van keuringen van zuivelproducten ;
- d. het gezamenlijk aankopen van de bij de zuivelfabrieken benoodigde stoffen en voorwerpen;
- e. het samenwerken met andere vereenigingen voor zooverre dit de coöperatieve zuivelbereiding kan ten goede komen;
- f. het opsporen en bestrijden van knoeierijen bij de bereiding van en den handel in zuivelproducten;
- g. het controleeren (op verzoek) van de administratie aan coöperatieve zuivelfabrieken;
- h. de bevordering van de opleiding van goed fabriekspersoneel;

Art. 3. De vereeniging wordt aangegaan voor den tijd van 29 jaren, te rekenen van den dag der oprichting, zijnde 13 Juli 1899

Voor de leden.

Art. 4. De leden der vereeniging worden onderscheiden in:

- a. gewone leden;
- b. buitengewone leden;
- c. eere-leden.

Art. 5. Gewone leden van den bond zijn:

Zuivelfabrieken in de provincie N.-Brabant, op coöperatieven grondslag werkende, vertegenwoordigd door den voorzitter of diens plaatsvervanger.

Tot buitengewone leden zijn verkiesbaar:

- a. bestuursleden, commissarissen, leden en beheerders der hierboven genoemde fabrieken;
- b. Personen die blijk gegeven hebben de coöp. zuivelbereiding voor te staan.

Tot eere-leden zijn benoembaar, zij, die zich tegenover de vereeniging of ten opzichte van de zuivelbereiding in 't algemeen, op bijzondere wijze verdienstelijk hebben gemaakt.

Art. 6. De benoeming van nieuwe leden geschiedt in eene algemeene vergadering.

Alle besluiten en benoemingen, uitgenomen de in Art. 10 en 24, geschieden met volstreckte meerderheid; bij staking van stemmen wordt het voorstel geacht te zijn verworpen.

Art. 7. Bestuursleden alsmede gewone leden hebben stemrecht, terwijl de buitengewone leden slechts eene raadgevende stem hebben.

Art. 8. De gewone leden oefenen hun stemrecht uit door afgevaardigden, desgevorderd voorzien van een bewijs van vertegenwoordiging, geteekend door den voorzitter en den secretaris der vereeniging, die zij vertegenwoordigen.

Art. 9. Ieder gewoon lid (d. i. elke toetreden vereeniging) brengt ééne stem uit.

Art. 10. Het lidmaatschap wordt verloren door het nemen of door het geven van ontslag. Dit laatste kan alleen geschieden op voorstel van het bestuur of van 10 gewone leden in eene algemeene vergadering met twee-derden der stemmen van de aanwezige leden.

De leden, welke het lidmaatschap willen doen eindigen, moeten daarvan schriftelijk kennis geven aan den secretaris, voor 1 December van het loopende jaar.

Art. 11. In spoedeisende gevallen kan door het bestuur eene schriftelijke stemming worden uitgelokt. Voor dergelijke stemming wordt eene meerderheid van 3/4 der geldige uitgebrachte stemmen vereischt.

Besluiten bij dusdanige stemming genomen, blijven van kracht tot de eerstvolgende algemeene vergadering, in welke vergadering over hetzelfde voorstel eene mondelinge stemming kan worden verlangd.

Bestuur.

Art. 12. Het bestuur bestaat uit : 1 voorzitter, 1 onder-voorzitter, 1 secretaris-penningmeester, 1 tweede secretaris en 3 commissarissen, dat zooveel mogelijk verdeeld is over de geheele provincie. Het aantal bestuursleden kan worden uitgebreid tot 9. Zij worden gekozen uit de bestuursleden, directeuren of afgevaardigden der aangesloten vereenigingen en uit de buitengewone leden, mits deze in de provincie N.-Br. woonachtig zijn.

Art. 13. Volgens rooster treedt jaarlijksch de helft der bestuursleden af. Zij zijn dadelijk herkiesbaar.

In eene daartoe opzettelijk belegde algemeene vergadering, kunnen bestuursleden ten alle tijde bij meerderheid van stemmen ontslagen worden.

Art. 14. De voorzitter vertegenwoordigt de vereeniging in en buiten rechten.

Art. 15. In de maanden Januari en Februari doet het bestuur in eene algemeene vergadering rekening en verantwoording van zijn beheer.

Art. 16. Het bestuur brengt aan de vereeniging geen salaris in rekening, met uitzondering van den secretaris-penningmeester, aan wien eene door de algemeene vergadering vast te stellen vergoeding zal worden uitgekeerd.

Aan de leden van het bestuur zullen worden vergoed reis- en verblijfkosten, waarvan het bedrag bij huishoudelijk reglement wordt bepaald. F

Van de geldmiddelen.

Art. 17. Het boekjaar loopt van 1 Januari tot en met 31 December.

Art. 18. De jaarlijksche contributie bedraagt voor ieder gewoon lid (fabriek) in het jaar 1899 f 2.50, terwijl ieder volgend jaar de contributie door het bestuur wordt geregeld. De contributie voor buitengewone leden bedraagt f 1.50 's jaars. Eereleden zijn van het betalen van eenige contributie vrijgesteld.

Van de vergaderingen.

Art. 19. Eenmaal 's jaars (in de maanden Jan. of Febr.) wordt eene algemeene vergadering gehouden, en verder zoo dikwerf het bestuur dit wenschelijk acht. Eene buitengewone algem. verg. kan gehouden worden op verzoek van minstens 15 pct. der gewone leden.

Art. 20. De vergaderingen worden door het bestuur uitgeschreven bij oproepingsbrieven, die minstens 8 dagen vooraf moeten verzonden worden en waarin de te behandelen punten zijn vermeld, (de verdere redactie van dit artikel over te laten aan het Bestuur).

Art. 21. Over personen wordt schriftelijk, over zaken mondeling gestemd.

Algemeene bepalingen.

Art. 22. Het bestuur heeft het recht commissies te benoemen voor het verrichten van bijzondere

werkzaamheden (bijv. coöp. aankoop, boterkeuringen enz.), welke bij afzonderlijke reglementen geregeld zullen worden.

Art. 23. De statuten worden herzien binnen de drie jaren, door de algemeene vergadering. Nadien kan wijziging van statuten niet plaats hebben dan onder de volgende voorwaarden:

- a. dat het voorstel daartoe van het Bestuur of van 15 % der gewone leden minstens 14 dagen te voren aan alle leden wordt bekend gemaakt;
- b. dat bij de stemming minstens 3/4 der gewone leden aanwezig zijn.

Art. 24. Een besluit tot ontbinding der vereeniging kan niet genomen worden dan op voorstel van het bestuur, of op schriftelijk bij den voorzitter ingediend voorstel van minstens 1/3 der gewone leden. Deze voorstellen kunnen niet in behandeling genomen worden, dan nadat zij minstens 30 dagen tevoren ter kennis van alle leden gebracht zijn en minstens 3/4 der gewone leden aanwezig zijn om daarover te stemmen.

Art. 25. Alles waarin bij deze statuten niet is voorzien, wordt geregeld bij huish. reglement, terwijl bij verschil over de uitlegging der bedoeling der onderscheidene bepalingen dezer statuten, door het bestuur wordt beslist, behoudens recht van beroep op de algemeene vergadering.

Aldus goedgekeurd en vastgesteld in de vergadering van 13 Juli 1899.

Verder werden in het bestuur gekozen de heeren Hermans, Deurne, met 35 stemmen; De Vries, Zeelst, met 31; Van Nunen, Veldhoven, 27; Smulders, Middelbeers, met 29 ; Swale, Hoogeloon, met 23; v. d. Vleugel, Beek en Donk, met 24; D. Kinderen, Oirschot Straten, met 20.

Naar onze bescheiden meening had de heer Theo J. Klaverweiden al de aanwezigen zeer kunnen verplichten, door niet meer terug te komen op hetgeen in den aanvang der zitting hem had gehinderd. Kalmte en bezadigheid zijn eerste vereischten om eendracht te bestendigen; 't zijn mede respectabele hoedanigheden voor personen van welke men voorlichting verwacht.³

Na een passend woord van den heer Van Breugel, die zeer ter snede de leden aanspoorde alles te vermijden wat tweedracht baart, sloot de Voorzitter deze belangrijke vergadering.

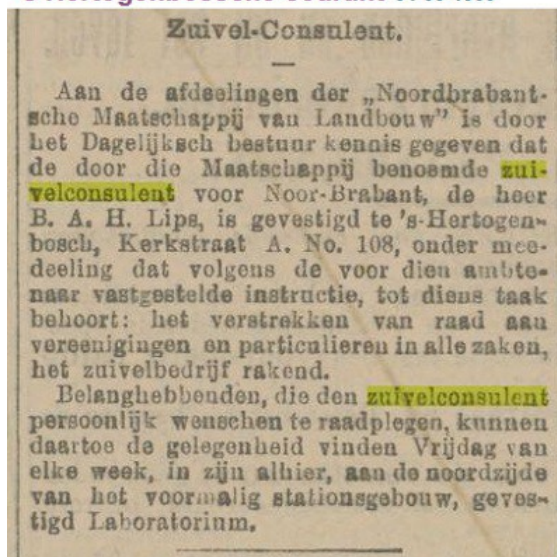
³ Onderstreept door www.zuivelhistorienederland ivm. met de – nog – niet bekende reden van zijn vertrek.....

1900

1900-05-04-PNBC

Knipsel melding NBMvL over inzetbaarheid zuivelconsulent B. A. H. Lips

**Provinciale Noordbrabantsche en
's Hertogenbossche courant 04-05-1900**

PNBC-1900-10-12

Lezing Zuivelconsulent Lips over voordelen boterfabricage

Uit Huisseling wordt ons dd. 19 Oct, geschreven:

Gister-avond hield de heer Lips, zuivelconsulent, in eene zeer talrijke vergadering van den Boerenbond, waarbij 7 eerw. heren geestelijken tegenwoordig waren eene belangrijke voordracht over boterfabricatie, vooral met het oog op de roomboterfabrieken. Het zou te veel plaats vorderen de boeiende en zaakrijke lezing in haar geheel weer te geven. Daarom slechts het voornaamste er uit.

De heer Lips besprak de boterbereiding door karnen en die door middel van contrifuges en toonde duidelijk aan, hoeveel de laatste voor heeft op de eerste én wat quantiteit én wat qualiteit der boter aangaat.

Om b.v. een pond boter te krijgen heeft men in de boterfabriek 1 liter room (zoete melk) minder noodig dan met karnen, omdat de centrifuge al het botergehalte uit de melk haalt.

De prijs der fabrieksboter is de laatste paar jaren op de mijnen steeds duurder geweest dan de andere en nog steeds stijgende. Door een en ander was men tot de ervaring gekomen, dat eene koe 40 á 45 gl. 's jaars meer aan boter kan opbrengen in de boterfabriek dan andere. Een niet gering voordeel voor den boer!

Met gegevens, ontleend aan boterfabrieken toonde spreken aan, wat de laatste jaren de gemiddelde prijs der boter was uit de roomboterfabrieken en die der andere natuurboter en kwam tot het resultaat, dat de eerste aanmerkelijk hooger was geweest. En gevaar voor daling van deze was niet te vreezen.

Verder bewees ZEd. dat door de fabrieken ook meer op best melkvee zal gelet worden en voor betere voeding zal gezorgd worden, daar beide zeer veel invloed uitoefenen op de melkvorming. Die betere voeding zal op haar beurt den akker ten goede komen.

De heer Lips had dan ook in verschillende plaatsen, waar roomboterfabrieken bestaan, waargeno-

men, dat daar welvaart en vooruitgang komt en hoopte van harte, dat men ook te Huisseling tot een dergelijke fabriek zoo overgaan. En hiervoor bestaat wel kans, dewijl zich na afloop der vergadering reeds ruim 20 deelnemers voor de oprichting eener fabriek hebben aangegeven.

1903

Nieuwe Tilburgsche Courant 1903-11-25

Lezing Rijkslandbouwleraar B Lips over voordelen zuivelfabriek

HILVARENBEEK: Donderdag, 's avonds 19 Nov., werd voor de leden van den Boerenbond te Hilvarenbeek en andere belangstellenden eene boeiende en ievolle lezing gehouden door den verdienstelyken Rijkslandbouwieeraar, den heer B. Lips. Ruim 200 personen waren in het school gebouw aanwezig. Door den spreker werd eene verhandeling gehouden over de voordelen eener coöperatieve zuivelfabriek in vergelyking mét de oude methode op de boerdery. Deze bestond hierin, dat de fabriekmatige zuivelbereiding, dank de centrifugale ontrooming het mogelijk maakte, uit eene zekere hoeveelheid melk niet onbeduidend meer boter te maken dan uit dezelfde hoeveelheid op de boerdery. Voorts werd aangetoond, dat de kwaliteit der boter b6ter werd, omdat op de fabriek van alle verbeteringen der zuiveltechniek inderdaad meer kon worden geprofiteerd dan op de hofstede. Geen wonder dus, dat voor fabrieksboter gewoonlijk meer wordt betaald dao voor boerenboter, tenzy deze hier of daar kunstmatig op prys wordt gehouden, hetgeen in de toekomst noodzakelyk zal verdwijnen. Door cijfers nit de practyk werd aangetoond dat de hoogere boteropbrengst, in verband met den hooger prijs der fabrieksboter, een belangrijk geldelyk voordel per koe opleverde. Daar komt nog bij dat de boerin van het botermaken ontslagen is, dat men geen gereedschappen meer behoeft te onderhouden of aan te koopen, en dat het bezoeken der markt, waarmede toch ook tyd en geld gemoeid gaan, achterwege kan blyven. Indirecte voordelen liggen verder in de verbetering van den veestapel en van de veevoeding en zeker niet het minst hierin, dat de coöperatieve boterfabriek eene organisatie is, die de baan breekt voor elke andere op landbouwgebied. Spreker eindigde zijne voordracht met den wensch, dat nog vele boeren tot het Hilvaren'oeksche-fabriek zouden toetreden. Vervolgens werd door den ZeerEerw. heer Pastoor Jurgens een verslag uitgebracht van de beide boterfabrieken, uitgaande van den Boerenbond alhier, nl. van Concordia kom der gemeente, en van Boterbloem op Biest Houtakkers, en wel als volgt: j In'Concordia zyn verwerkt 918.646 kilo's melk, waaruit verkregen 31.990 p. boter, zoodat 28 6/10 H. melk noodig waren voor één kilo boter. Gemiddeld is aan deelnemers uitbetaald ruim f 1.20 per küo. Uit de kortingsgelden verkochte ondermelk en karnemelk zyn betaald: de rente der opgenomen jgelden en de huur der fabriek met alle verdere onkosten, als werkloon, steenkolen, vracht enz. en wel in dier voege, dat nog IMDO gulden overbleef ter aflossing. In Boterbloem zyn verwerkt 836.862 H. melk, hieruit is geproduceerd 11.806 H. boter zoodat 28 5/10 kilo's melk noodig waren voor «én kilo boter. Na aftrek der onkosten, bleef nog f400 ter aflossing over. In aanmerking genomen, dat het aantal 'koeien van Boterbloem slechts' ongeveer 1/8 bedraagt kan men zeggen, dat beiden met hetzelfde succes gewerkt hebben. Er zyn deelnemers, die 175 gulden per koe getrokken hebben, hetgeen de aflossing in aanmerking genomen, zeker goen geringe som is. Geen wonder dat de ZeerEerw. heer Jurgens een woord van specialen dank en lof uitbracht aan de secretarissen J. van der Poel en J. Kiemeny. De boeken liggen voor de deelnemers gedurende 14 dagen ter inzage op de boterfabrieken. Na het voorgelezen verslag werd aan de toehoorders het attest ter inzage gegeven van den zuiverconsulent, den heer Hiemstra, hetgeen getuigde van de doelmatige inrichtingen, dank aan onze werklieden, van de zoozeer gewenschte zuideykhed op de fabrieken, zoodat men in deze kan wedy veren met de beste coöperatieve roomboterfabrieken. Naar aanleiding van eenige vragen, werd door den heer Lips de voedingswaarde der centrifuge melk toegelicht en tevens aangedrongen op coöperatief aankopen van veevoeder onder controle der Ryksland bouwproefstations. Tevens werd opgemerkt dat het aantal stieren in de gemeente te gering was voor den melkveestapel; om meer dan één reden lag hierin een groot nadeel voor de veefokkerij dat de landbouwers dienen te voorkomen. Nogmaals betrad de ZeerEerw. heer Jurgens het spreekgestoelte en bedankte in hartelijke woorden den heer Sips voor zijne schoone en boeiende voordracht. Ten slotte werd in korte woorden gewezen op den bloei van onzen Boerenbond; hoe men dank omen yverigen adviseur, den weleerw. heer

kapelaan van Gerwen de handen in elkander sloeg tot aankoop van mesten voederstoffen en hoe men in den alom geachten heer Sissingh ambtenaar der Heidemaatschappy den man vond die zich bereid verklaart volgaarne voort te gaan de landbouwers met raad, daad en voorbeeld ter zeide te staan om den bloei van den landbouw vooral in deze streken te bevorderen. Mogen de zeereerw. heer Jurgens met zynen door hem en ons zoo hoog geachten kapelaan-, ons, zoowel in het tijdelijke als in het geestelijke belangloos blijven bijstaan.

1904

Nieuwsblad v/h Noorden 1904-05-31

Verkoop van boter onder rijksmerk in Zuid-Nederland.

(door zuivelconsulent Posthuma)

Een frappant kijkje op de wijze waarop de strijd tussen de boterhandelaar en de boterfabrikant wordt gevoerd — voorlopig nog maar alleen in het zuiden des lands — geeft de circulaire, die ons werd toegezonden door de heer F. E. Posthuma, zuivelconsulent te Assen.

Hij schrijft ons het volgende met verzoek tot publicatie, opdat het komt onder de ogen van boterfabrikanten voor wie het bestemd is. »

“In het zuiden van ons land bestaat een boterhandel, die op eigenaardige wijze gedreven wordt. Wanneer men heden boter voor *f* 1.00 door een koopman ziet kopen, dan kan men morgen vaststellen, dat dezelfde koopman in België, Duitsland en Engeland boter verkoopt voor 95 cent. We zeggen niet, dat deze laatste “boter” dezelfde is als de eerstgekochte. Ieder voelt wel, dat er iets moet hebben plaats gehad, waardoor het mogelijk is, op dergelijke wijze handel te drijven.

Gesteld dat men nu de boter, die z'n koopman koopt, van een merk voorziet, en bij het verkopen wordt geëist dat dat merk er nog opzit, dan bestaat er reden om er aan te twijfelen, dat de koopman nog voor *f* 1,00 kan kopen om voor *f* 0,90 te verkopen.

De koopman heeft dit best in de gaten en nu het rijk aan de onder controle staande boter een rijksmerk wil hechten, moet alles door de koopman in het werk gesteld worden om dit te voorkomen. Een forse poging is daarvoor gewaagd op de mijn van de Noord- Brabantse Zuivelbond; de kooplieden weigerden te kopen en verklaarden de boter van de N. Z. voor geboycot,

Meen echter niet dat het hierbij zal blijven. Na Eindhoven volgt Maastricht en Zutphen. De toestand is hoogs ernstig omdat het winnen van de strijd door de kooplieden eenvoudig zal betekenen “al maar door te knoeien”. Wat hiertegen te doen? Zelf exporteren! Zodra de knoeiers geen boter meer ontvangen, houdt alle knoeierij op. Wij doen thans een beroep op alle eerlijke boterproducenten. Voer uw boter zelf naar het buitenland uit en verkoop in geen geval op de mijnen der handelaren te s-Hertogenbosch, Eindhoven, (nieuwe filiaal Den Bosch; Nieuwsten) en Meppel of aan u onbekende handelaren.

Het spelletje is aldus opgezet: op de mijnen der handelaren zullen goede prijzen gegeven worden; daardoor wordt er boter heen gelokt. Als voorwaarde zal gesteld worden dat de boter onder controle staat maar, en hierop komt het juist aan, er mag geen rijksmerk op aangebracht zijn.

De kooplieden hopen dat daardoor bij de fabrieken een stroming ontstaat tegen het rijksmerk en dan.....

Wel, dan hebben ze weer vrij spel; kunnen knoeien zo veel ze willen en kunnen de prijzen betalen die hun goeddunken. Ge weet toch even goed als wij, dat een handelaar zaken doet om er wat aan te verdienen; het geld dat nu zal worden uitgegeven ter bestrijding van het rijksmerk, komt later dubbel en gemakkelijk terug.

Op de Bossche mijn werd verleden Dinsdag 36.000 K.G. aangevoerd. Als de heren de prijs even 10 cent laten vallen is *f* 3600 schoon geld verdiend.

Wij waarschuwen u ernstig; nu is het nog tijd. Exporteer zelf uwe boter of sluit u aan bij een exportvereniging en loop niet in den val.”

1904-06-07-PDAC 'Uitleen' Drentse zuivelconsulent Posthuma maand naar Noord-Brabant

Provinciale Drentsche en Asser courant 07-06-1904

Door den Noord-Brabantschen Zuivelbond is aan den directeur-generaal, chef der afdeeling Landbouw aan het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid, gevraagd, of er ook een zuivel-consulent een maand voor hem beschikbaar gesteld kon worden.

In de Zaterdag gehouden vergadering van het Hoofdbestuur van het Genootschap ter bev. v/d. Landbouw in Drenthe bracht de zuivelconsulent mondeling het verzoek over van den directeur-generaal of het hoofdbestuur hem een maand beschikbaar wilde stellen.

Heden is dit verzoek telegraphisch door den directeur-generaal herhaald en ingevolge besluit van genoemde hoofdbestuursvergadering is de heer Posthuma van af Maandag 13 Juni a.s. een maand ter beschikking van den Noord-Brab. Zuivelbond.

1904-06-16-PNBC

Eindhoven: Botercontrolestation opgericht en plannen voor knederij

Boter-contrôlestation.

Gisteren is te Eindhoven het botercontrôle-station geopend en onder rijkstoezicht gesteld in tegenwoordigheid van het bestuur, den heer v. d. Heuvel, lid van de Tweede Kamer, den directeur van het rijks zuivelstation, den rijksboterinspecteur, den zuivelconsulent Posthuma, den rijkslandbouwleeraar en vele anderen. Voorzitter van Nunen hield een kleine rede, daarin wijzend op het hooge belang van het nieuwe station, en dankzeggend voor den steun der regeering.

De rijks boterinspecteur Bieleman beantwoordde den spreker en wees op de verantwoording die thans op de fabrieken, en op allen, die toezicht hebben te oefenen, rust. Daarbij uitte spr. de beste wenschen voor den bloei der Noordbrabantsche zuivelbereiding.

De aangevoerde hoeveelheid boter, circa 18.000 K.G., onder rijksmerk verkocht, is weer tot goede prijzen afgenomen. De prijzen liepen tot f 1.05 per K.G.

Knederij-Botermijn.

In eene eergisteren te Eindhoven gehouden bestuursvergadering van de Coöperatieve Botermijn is definitief het besluit genomen een knederij met koelinrichting op te richten. Een bijzondere commissie is voor deze aangelegenheid benoemd, bestaande uit de heeren De Vries, Bolsius en Posthuma. Binnen twee maanden hoopt men met een en ander gereed te zijn.

Strijd in Brabant coöp met boterhandelaren

Het heeft thans allen schijn, zoo wordt aan de N. R. Ct. geschreven, dat de strijd, die in Brabant tusschen de coöperatieve boterfabrieken eenerzijds en de groothandelaren-fabrikanten anderzijds bestaat, weldra een einde zal nemen.

In weerwil van de pogingen dezer laatsten, om de boeren afvallig te maken door het voorspiegelen van hooger prijzen dan de botermijn van den Zuivelbond uitbetaalde, is geen enkele fabriek uit het verbond getreden. Integendeel, een tiental groote stoomzuivelfabrieken uit het westen van de provincie, van welke verscheidene haar geheele of gedeeltelijke productie op de particuliere mijn te den Bosch of Eindhoven leverden en waar nu de aanvoer heel wat verminderd is, hebben zich, ondanks de kans op het krijgen van lager prijzen in het begin, bij het contróle-station te Eindhoven aangesloten en zij hebben zich tevens verbonden hare boter niet meer naar den Bosch te zenden, doch zelf rechtstreeks of door middel van de coöperatieve mijn naar het buitenland uit te voeren.

In verband met dat laatste is de coöperatieve Eindhovensche botermijn thans veranderd in een *centrale knederij en exportvereeniging*. De openbare verkoop heeft reeds een paar weken opgehouden. Het mijnbestuur, dat onmiddellijk na het vijandelijk optreden der kooplieden den afzet van de boter ter hand nam en regelde, is er in geslaagd, in een minimum van tijd een knederij op te richten in het gebouw van de mijn.

De boter, die grootendeels in klotten van 5 K.G. in manden wordt aangevoerd, wordt hier voor zoover noodig onmiddellijk na aankomst gesorteerd en naar kwaliteit samengekneed. Daardoor is men in staat, aan de aanvragen om andere verpakking en groote partijen van gelijke kwaliteit te voldoen. Dat de zaak thans goed marcheert, blijkt wel uit de omstandigheid, dat reeds meer dan vijftig afnemers hoofdzakelijk in het buitenland hunne bestellingen doen.

Het voornemen bestaat dan ook, om door middel van het *rijksmerk* op kleine hoeveelheden, de zuiverheid der waar ook in het buitenland tot in handen van den consument te waarborgen, iets wat ongetwijfeld zeer goed mogelijk is.

Dat thans de prijzen van de Brabantsche boter niet langer meer verband houden met het cijfer der vluchtige vetzuren, heeft natuurlijk ten gevolge, dat de kwaliteit meer op den voorgrond treedt. Maar nu blijkt ook duidelijk de hoogste noodzakelijkheid van het aanbrengen van verbetering in de bereiding, vooral in verschillende handkrachtfabrieken.

De zuivelconsulent uit Drenthe, de heer Posthuma, heeft een uitgebreid onderzoek daarnaar ingesteld en thans zijn drie assistenten bezig om daar, waar het noodig blijkt, onderricht en aanwijzingen te geven die tot verbetering kunnen leiden.

Uit een en ander volgt, dat de geheele boterhandel in Brabant een omkeering ondergaat, die binnen korten tijd haren gunstigen invloed zal doen gevoelen.

Waarom toch zou men in deze provincie niet even goede prijzen voor de boter kunnen maken als in Limburg, waar men toch ook niet op de cijfers der vluchtige vetzuren doen op de kwaliteit drijft, wat ontegenzeggelijk voor onze geheele Nederlandsche zuivelbereiding van belang is. En dan mag daarbij gevoegd worden, dat blijkbaar in het buitenland, o. a. reeds in België, anders over onze Nederlandsche boter wordt gesproken dan tot voor korten tijd het geval was. Heette het, dat in Nederland geen zuivere boter meer te krijgen was, dat alle Nederlandsche boter vervalscht was, dat Nederland een land van boterknoeiers was enz. enz., nu treft men in de bladen een anderen toon.

Het Landbouwblad voor Brabant en Henegouwen laat zich o. m. als volgt hooren: „Wij koesteren

de hoop, dat de Regeeringen van de belanghebbende landen, door dusdanige bekentenis aangedreven, niet werkeloos zullen blijven. Meer dan ooit dient er te worden getoond, dat de wet moet nagekomen worden. Wij hebben reeds gezegd, welke maatregelen men in België kan nemen, om de pogingen te steunen, die in Nederland worden gedaan, teneinde de vervalsching in den boterhandel gepleegd te bestrijden.

Door de wet dient aan de Belgische Regeering de noodige macht gegeven te worden, indien dit niet reeds is gedaan, om een hooger gehalte aan vluchtige vetzuren voor te schrijven voor de boter, die zonder Rijkmerk wordt ingevoerd. Wat er ook van zij, er dient krachtig te worden gewerkt. Het mag niet gebeuren dat, nadat de boterproducten in een ondergeschikten toestand, die reeds te lang duurt, werden geplaatst, de handelaars hunnen wil opdringen aan de openbare markten en maatregelen verijdelen, welke gansch op de openbare zedelijkheid steunen.”

Het Belgisch Melkerijblad voegt er aan toe, dat dit schrijven volkomen overeenstemt met wat het herhaaldelijk reeds heeft gezegd, nl. dat de Belgische Regeering geen andere boter in België zou toelaten dan die, voorzien van het Rijkmerk (ons Nederlandsche Rijkmerk wordt bedoeld) of wel een gehalte aan vluchtige vetzuren hebbende van ten minste 28.

Wij mogen ons gelukkig achten, zegt de schrijver, dat thans dus de wensch, ten vorigen jare op het Brusselsche Congres door Nederland uitgesproken, doch die toen nog geen weerklank vond, om een maatregel in dien zin door buitenlandsche regeeringen te zien nemen, in België zelf met luide stem door de belanghebbenden wordt verkondigd.

Blijkbaar voelt men er reeds, dat door de botercontrôle onder Rijkstoezicht en door uitvoer van boter onder een Rijkmerk volledige waarborgen worden gegeven voor de zuiverheid.

Laat men in België, ja in alle landen waarheen onze boter wordt uitgevoerd, het minimum cijfer voor vluchtige vetzuren zoo hoog mogelijk stellen, als men maar een uitzondering maakt voor onze gecontroleerde boter.

De knoeierijen en de uitvoer van vervalschte boter zullen daardoor een gevoeligen knak krijgen en ophouden.

Provinciale Drentsche en Asser Courant 1904-07-18

Posthuma over de de zg. Boteroorlog in Zuid-Nederland

Door den Secretaris van het dagelijksch bestuur van den FNZ., den heer F. E. Posthuma, is de volgende circulaire verzonden over den „zoogenaamde”(n) *Boteroorlog*:

Met het oog op den tegenwoordigen toestand, die wij als zeer gunstig voor de toekomst van den eerlijken boterproducent en boterhandel beschouwen, achten wij het goed, het volgende mede te deelen.

Het doel van de meerderheid der boterhandelaren die op de botermijn van den Noord-Brabantschen Zuivelbond hun boter kochten, was niet, deze boter ook weder als zoodanig te ver kopen, doch om haar te doen dienen voor een soort industrie, waarvan de juiste inrichting onbekend was.

Een feit is echter, dat de boter niet naar kwaliteit (geur, smaak enz.) betaald werd, doch dat haar handelswaarde nauw samenhang met haar gehalte aan vluchtige vetzuren.

De Duitsche bladen wezen er in den laatsten tijd openlijk op (en ook voor België en Engeland is het algemeen bekend), dat de boter op de botermijnen in ons land dikwijls tegen hooger prijs verkocht werd, dan de koopers er in het buitenland voor vroegen.

Voor onzen Exporthandelaar beteekende dit: **a.** een onmogelijke concurrentie met den eerlijken boterproducent en boterhandelaar; **b.** een steeds grooter wordend wantrouwen van den buitenlandschen

kooper.

Om dit laatste eens en voorgoed weg te nemen, werd aan de *Botercontrôle-Stations* de gelegenheid gegeven zich onder Rijkstoezicht te plaatsen en als bewijs daarvoor het *Rijksmerk* te gebruiken.

Voortaan zou de uitgevoerde boter dus gescheiden worden in boter met en boter zonder Rijksmerk. De handelaren, die hun handel op zoo'n eigenaardige wijze dreven, dat ze de boter goedkooper verkochten dan ze haar inkochten, en desniettegenstaande dat, schatten verdienden, voelden oogenblikkelijk, dat hun grootste gevaar het Rijksmerk was.

Alles willende beproeven, besloten ze een der mijnen, die weldra haar boter met het Rijksmerk zou verkopen, te boycotten.

Men begrijpe dit goed: de handelaren en de Noord-Brabantsche zuivelbond hebben niet elkander wederkeerig den oorlog verklaard, doch de handelaren hebben de mijn van den Noord-Brabantschen zuivelbond geboycot. Zij wilden de baas zijn en tweederde der Noord-Brabantsche boeren naar hun pijpen laten dansen. Nu komt de Bossche mijn ons week op week in het "Weekblad voor Veeteelt en Zuivelbereiding" vertellen, dat er gaarne boter, voorzien van het Rijksmerk, zal worden verkocht, doch dit geschiedt niet uit sympathie voor het Rijksmerk en levert voor de uitwerking der contróle een groot gevaar op.

Gesteld, dat het buitenland behoefte heeft, of althans van ons betreft 20 miljoen K.G. boter, dan zal het buitenland alleen dan boter met het Rijksmerk vragen, als het 20 miljoen of ongeveer 20 miljoen K.G. met het Rijksmerk kan krijgen.

Kan het buitenland slechts 10 miljoen K.G. koopen met en is het genoodzaakt 10 miljoen K.G. te koopen zonder Rijksmerk, dan zal de waarde van het Rijksmerk veel kleiner zijn, daar het buitenland gedwongen is een groot kwantum zonder zekerheid der echtheid te koopen en zijn zaken niet op uitsluitend gewaarborgden boter kan inrichten.

Stellen de fabrieken zich nu onder contróle en verkopen zij binnenlands hun boter, hetzij op een mijn, hetzij aan een onbekenden of onsolieden handelaar, dan wordt op zijn minst (als er niets meer geschiedt!) het contrólemerk er afgehaald en ontvangt het buitenland weder boter, waarvan de echtheid niet terstond blijkt.

Nu ons gebleken is, dat bekende knoeiers (zelfs met buitenlandsche handlangers) de fabrieken afreizen, om contracten af te sluiten, waarschuwen wij hier ernstig tegen.

Verkoop uwe boter rechtstreeks in het buitenland, dan heeft het Rijksmerk zijn meeste waarde.

Laat u door boven genoemde advertentie der Bossche mijn niet van den weg brengen, ook niet als er in het Weekblad staat, dat er pl.m. 26.000 K.G. aangevoerd is.

Vrijdag 1 Juli was er, toen de boter verkoop begon, op de Bossche mijn tusschen 14 en 15.000 K.G. aanwezig en het Weekblad van 5 Juli vermeldt een aanvoer van 22125 K.G.

De nieuwe mijn (syndicaatmijn) te Eindhoven had hoogstens 10.000 K.G., terwijl het Weekblad 12.350 K.G. vermeldt.

In gewone tijden moet men zoo'n opdrijverij maar niet zoo hoog nemen, doch in de tegenwoordige omstandigheden vestigen wij er de aandacht op, omdat een fabriek, ziende, dat er volgens het Weekblad 22.125 K.G. per mijndag wordt aangevoerd, wellicht geneigd is te denken: „Waarom zou ik met mijn boter dan van de mijn wegblijven?”

De verschillende advertentiën en de brieven, die de heeren naar alle zijden zenden en laten zenden, bewijzen echter voldoende, dat er een belangrijk kleinere aanvoer is.

Fabrieken houdt vol, exporteer zelf!

Zou 't *Weekblad voor Veeteelt en Zuivelbereiding*, en ook andere vakbladen, zich niet solidair met onzen strijd willen verklaren? en geen andere berichten meer op willen nemen, dan die, welke behoorlijk gecontroleerd zijn. Bedenk, dat de strijd hoogst ernstig is en allen moeten helpen.

Evenals in iederen oorlog zal het ook vermoedelijk in dezen zoogenaamden boteroorlog niet aan pogingen tot bemiddeling ontbreken, doch hiervan kan geen sprake zijn.

1ste is er geen oorlog tusschen twee partijen, maar een combinatie van ongeveer 10 personen heeft een poging gewaagd om den boerenstand van twee derde van Noord Brabant de wet voor te schrijven. Bij deze poging komen ze van een koude kermis thuis, laat ze nu maar flink in het zand bijten.

2de. Er is geen strijd tusschen de boterhandelaren (waaronder wij verstaan, menschen die boter koopen en deze boter onveranderd weder verkoopen), en de boterfabrieken, maar er is een gedwongen worsteling begonnen door de fabrieken, tegen een volledige knoei-industrie.

Door zelf de boter te verkoopen willen de fabrieken zich onafhankelijk maken en de fabrieken zijn eerst geheel onafhankelijk als ze alle boter rechtstreeks plaatsen.

Ieder die medehelpt om dezen toestand zoo spoedig mogelijk te verkrijgen, is onze vriend, ieder ander onze vijand.

3de. Als de bemiddeling had plaats gehad zou dat practisch beteekenen, dat de mijn van den Noord-Brabantschen Zuivelbond weder in handen der handelaren kwam. Zij zouden baas zijn, evenals voorheen.

Hoe goed misschien ook bedoeld, alle bemiddelingsvoorstellen moeten als misstappen beschouwd worden.

Op zeer hardhandige wijze hebben de boterhandelaren aan de fabrieken een vingerwijzing gegeven en hen laten voelen dat de toestand ongezond was.

Nooit mag die oude toestand wederkeeren.

Nogmaals roepen wij U toe: Exploiteer uelf.

We zijn op den goeden weg en gaan met rassche schreden vooruit.

De Boter kwestie.

Christelijk Nationaal Boeren-Congres, gehouden 14 en 15 September te Nijmegen door den Chr. Nederl. Boerenbend. (Vervolg en slot ontleend aan de verslagen van De Tijd.)

[....]

De heer Verheggen, uit Bruggenum, opende deze afdeulings-vergadering met een uiteenzetting over de boterkwestie.

De particuliere trabicalie is overgegaan in een coöperatieve. Daarna ontstonden de zuivelbonden, van welke een krachtige actie thans uitgaat. Toen de boterknoeierij te erg werd, heeft onze regering, in overleg met de zuivelbonden, de rijkscontrole ingesteld. Wij, landbouwbonden, moeten het product verbeteren en middelen beramen om vervalsching tegen te gaan, beter nog, deze onmogelijk te maken.

De heer J. J. C. Ament, zuivelconsulent te Tungelroy, was daarna aan het woord.

Spreker begon met te zeggen, dat nog kort geleden de toestand minder rooskleurig was. Met leede oogen zag de Nederlandsche zuivelbereider, hoe in het buitenland steeds nieuwe wetten en bepalingen in het leven geroepen werden, ten doel hebbende: bescherming van den eerlijken boterhandel; met een beklemd hart las hij de verscherpte koninklijke besluiten der buitenlandsche wetgeving, en niet zonder reden blikte hij met bezorgdheid in de toekomst. Ons land was, vooral in het oog van den buitenlander, een gebied waar de vervalsching van natuurboter, die niet of weinig bemoeilijkt werd van regeeringswege, ongestoord en stelselmatig plaats vond. En toch bestond ook toen de thans nog vigeerende boterwet.

Waarom was die boterwet niet bij machte, de knoeierij in den boterhandel met vrucht te bestrijden? Iedereen weet, hoe binnenlandsche kooplieden op publieke marktplaatsen boter aankochten, die exporteerden tegen of beneden inkoopsprijs. Ook onze Rijksbotervisiteurs konden deze feiten constateeren, doch stonden vrijwel machteloos tegen de geroutineerde mengers. Daaruit blijkt alreeds dat onze boterwet, in zake bestrijding der vervalsching, niet aan haar doel beantwoordde. De gevolgen hiervan waren zeer ernstig.

Voor de gestadige en haast regelmatige toename der vervalsching werd allengs alle boter, uit ons land komende, gewantrouwd.

Vervolgens bepleit spreker, dat onze zuivere natuurboter op even sierlijke en aanlokkelijke wijze als de surrogaten kan verpakt worden. Er dienen middelen aangewend te worden, om de botervervalsching voor goed te bestrijden.

Thans staan ons twee middelen ten dienste:

- a. De Botercontrole onder Rijkstoezicht.
- b. De Boterwet.

Deze laatste moet gewijzigd en verscherpt worden.

Spreker geeft aan, welke middelen kunnen dienen om de vervalsching met nog meer vrucht te bestrijden.

De voorzitter bracht daarna de conclusies in behandeling, met een toevoeging namens het bestuur. De conclusie werd daarna aangenomen. Zij luidde nu:

1. De vergadering is van oordeel, dat de Nederlandsche boterproducent alle middelen moet aanwenden, om zijn product te verbeteren.
2. De botercontrolestations, onder rijkstoezicht, kunnen er veel toe bijdragen om den goeden naam van den Nederlandschen boterhandel in het buitenland te herwinnen; een algemeene aansluiting van

alle eerlijke boterproducenten en boterhandelaars bij genoemde stations moet daarom zooveel mogelijk bevorderd worden.

3. Er dienen middelen te worden aangewend, om botervervalsching voor goed te bestrijden.

4. De boterproducenten hebben zich ter wille van den eerlijken boterhandel zware lasten opgelegd; het is niet meer dan billijk, dat voor de fabricage en den handel van vetsoorten, die dienst kunnen doen voor de vervalsching van natuurboter, zoodanige bepalingen in het leven geroepen worden, dat genoemde vervalschingen met vrucht kunnen worden bestreden.

De Maasbode-1904-09-28

Kort verslag vergadering Noordbrabantschen Zuivelbond ⁴

In de te Eindhoven gehouden algemeene vergadering van den *Noordbrabantschen Zuivelbond* werd verslag uitgebracht van den staat van zaken. Hieruit bleek, dat het aantal leden bedraagt 134. Twee waren afgevallen, verscheidene anderen toegetreden.

Het reservefonds had door den boteroorlog niets geleden. Op 1 Augustus bedroeg het f 33.978,97½. tegen vóór den oorlog f 32.521,42½. Alzoo kon nog vooruitgang worden geconstateerd.

Besloten werd tot schrapping van de twee afvallige fabrieken binnen 14 dagen. Voor enkele fabrieken, gelegen op de grens van Noord-Brabant, zal op haar aanvraag gelegenheid worden gegeven tot verkoop harer boter door den Noordbr. Zuivelbond. De voorstellen om per week de prijzen aan de fabrieken te melden en de levering der boter op verschillende dagen te doen plaats hebben, werden aangenomen.

Door den heer Bruinsma werd aangedrongen op den verkoop van boter aan consumenten, ook onder rijksmerk, terwijl hij mede aandrong op verbetering van het product.

De heer Posthuma deelde mede, dat hij nog een geruimen tijd door middel van een assistent de zuivelbereiding in Noord-Brabant als zuivelconsulent zal steunen en bevorderen, terwijl de heer Goovels namens den Noordbr. Boerenbond steun toezeide.

Tot slot hield pater Van den Elzen, adviseur van den zuivelbond, een toespraak, om de houding van de boeren te prijzen, allen te danken voor den steun in den strijd verleend, o. a. de locale maar ook de groote liberale pers.

Opgewekt ging de vergadering uiteen, overtuigd, dat de overwinning was behaald.

4 Uitvoeriger verslag in DZWV zelfde datum. (ZHN.)

1906

De Peel en Kempenbode 1906-02-21

Verslag vergadering Noord-Brabantschen Zuivelbond

19 Februari 1906.

Ten ongeveer kwart voor elf opende de Voorzitter, de Edel achtb. Heer J. C. van Nuenen, de vergadering, heet allen welkom en wijst de afgevaardigden op het gewicht der vergadering. De secretaris leest daarop de presentielijst voor, waaruit blijkt, dat 116 der aangesloten fabrieken eenen gevolmachtigden vertegenwoordiger zonden; slechts 8 waren niet vertegenwoordigd.

Onder de aanwezigen merkten wij ook op den heer J. G. Bieleman, Rijksboterinspecteur, den heer P. E. Posthuma, en de Rijksbotervisiteurs. De Voorzitter stelt voor de nutulen niet meer voor te lezen, aangezien deze in het Weekblad van den N. C. B. gestaan hebben. De vergadering stemt daarmede in en keurt de gepubliceerde notulen goed.

De Voorzitter wijst daarna op eenige lasterpraatjes, die hem persoonlijk betreffen. Hij zou nl. van den Zuivelbond zooveel salaris, etc. genoten hebben, dat bij daarvan zijn nieuwe villa gebouwd had. De Z.E. Heer Jurgens teekent protest aan tegen dergelijke lasterpraatjes en roept: "Leve de President!" waarmee de vergadering krachtig juichend instemt.

De Voorzitter brengt vervolgens in behandeling het volgend punt der agenda: Balans en Rekening en Verantwoording. Deze zijn met het verslag gedrukt aan de leden toegezonden, zoodat ieder volop tijd gehad heeft die stukken in te zien. Hij vraagt of iemand op- of aanmerkingen te maken heeft. Van eene enkele zijde wordt gevraagd, of er geene bezuiniging kon worden aangebracht, zoo b. v. in het personeel, dat naar zijne meening wel wat ruim genomen is.

De secretaris deelt mede, dat men met een enkelen oogopslag, zooals die afgevaardigde deed, daarover niet kan oordeelen.

Men moet dan ook komen, als het werk in vollen gang is. Op de opmerking tot het instellen van eene Commissie van bezuiniging, wordt gerepliceerd, dat dergelijke Commissie reeds lang bestaat, nl. de Commissie van Comptabiliteit. De secretaris noodigt de aanwezige leden dier Commissie uit hunne meening uit te spreken. De heeren Verra en Kriellaars verklaren, dat zij verschillende dagen op den Zuivelbond hebben doorgebracht, en dat als ooit het spreekwoord waar was: De beste stuur-lui staan aan wal, dan is het hier. En als iets hun opgevallen is, dan is het voorzeker de kracht en den ijver waarmede gewerkt moest weiden.

Ofschoon de vergadering reeds te kennen had gegeven, dat zij geene verdere inlichtingen, betreffende de balans verlangde, meende de secretaris de onkostenspecificatie niet te kunnen achterwege laten, te meer, daar ook tegen hem allerlei verdachtmakingen — van het kaliber als die aan het adres van den Voorzitter — waren geuit. Na voorlezing en uitlegging deelt hij mede, dat voor de belang hebbenden de documenten door den accountant onderteekend, ter inzage liggen.

De balans wordt daarna goedgekeurd.

Als volgend punt staat op de agenda: Bespreking van den tegenwoordigen toestand. De Voorzitter geeft daartoe het woord aan den secretaris, tevens algemeen zaakvoerder. Deze schetst uitvoerig de inwendige organisatie, de wijze van werken in binnen- en buitenland, de moeilijkheden, die daarbij rezen, wijst er op hoe ver de Bond gevorderd is en laat ten slotte aan de vergadering over, om haar oordeel over den gang van zaken uit te spreken (applaus).

In verband daarmede komt aan de orde de solidariteitsverklaring. Verreweg de meeste fabrieken, hadden de schriftelijke solidair-verklaring reeds ingezonden. Degenen, die zulks nog niet deden,

maken van de hun geboden gelegenheid tot het bekomen van inlichtingen ruimschoots gebruik. De gegeven uitleggingen van den aard en de strekking hunner verbintenis hebben tengevolge, dat staande de vergaderingen eenige leden nog hunne solidair-verklaring inleverden en bijna allen de toezending daarvan toezegden.

Deze bijna algemeene deelname bleek ook uit de stemming van artikel 6 der concept statuten, regerende de verplichtingen der leden wat betreft de leverantie van boter aan den Bond.

Nadat dit door den heer Wintermans, zuivelconsulent, glashelder was uiteenzet, werd dit artikel aangenomen met 109 stemmen voor, 1 tegen en 5 blanco. (Levendig applaus.)

De heer Vincent van den Heuvel maakte den leden nog attent op de aanstaande Boterwet. De officiële tekst daarvan is hem nog niet bekend. Doch officieus is hij te weten gekomen, dat de wet zal bevelen, dat geen ongecontroleerde boter meer naar het buitenland uitgevoerd mag worden.

Dat wetsontwerp zal met den noodigen spoed behandeld worden en waarschijnlijk voor Juni reeds tot wet verheven zijn. De knoeierij zal daardoor om zoo te zeggen geheel onmogelijk worden en de niet aangesloten fabrieken zullen dan in ongunstige conditie komen. (Applaus.)

De Voorzitter dankt de leden voor de eendrachtige samenwerking en het vertrouwen in het Bestuur gesteld. De heer van den Heuvel stelt voor een telegram te zenden aan den Directeur Generaal van Landbouw, om hem hulde en dank te brengen voor den steun den Zuivelbond bewezen en hem den schitterenden uitslag der vergadering mede te deelen. (Applaus)

De Z. E. Heer Pastoors van Hoogeloon en Hilvarenbeek brengen een eeresalut aan het Bestuur den heer Posthuma, den Zeer-Eerw. Heer van der Elzen en den heer Meijer, waarmede de vergadering ten volle instemt.

De aftredende bestuursleden worden bij acclamatie herkozen. Wellicht echter, dat voor het einde van hun zittingstijd de nieuwe statuten reeds in werking zijn, die het benoemen van een nieuw bestuur noodzakelijk zullen maken.

De Voorzitter deelt mede, dat de conceptstatuten morgen aan de leden zullen toegezonden worden en dat zij in de volgende Algemeene Vergadering behandeld zullen warden.

Voorts wordt medegedeeld, dat de solidairverklaring in werking zal treden op 1 Maart a.s. en dat voor degenen, die hunne solidairverklaring nog niet inzonden, daartoe nog tot 1 Maart a.s. gelegenheid bestaat.

Vervolgens wordt de uittreding der leden, die voor deze vergadering afgefallen zijn, bekrachtigd.

De heer I G. Bieleman, Rijksboterinspecteur wenscht de vergadering geluk met het genomen besluit en maakt van de gelegenheid gebruik te wijzen op de strenge toepassing van de voorschriften der Rijkscontrole.

Een der afgevaardigden stelt voor om een adres onderteekend door alle leden van den N. B. Z., aan de Tweede Kamer te zenden, ten doel hebbende om te komen tot eene afdoende boterwet, die den uitvoer van ongecontroleerde boter zal verbieden.

Dit voorstel zal door het Bestuur in overweging worden genomen.

De Z. E. Heer van der Elsen doet vóór het sluiten der vergadering in breede trekken de nadeelen van de wet op het arbeidscontract voor den Boerenstand uitkomen en stelt eene motie voor van adhesiebetuiging met het rekwes van den Ned. Boerenbond, verzoekende, de wet niet toepasselijk te verklaren op den Boerenstand. Dit voorstel wordt aangenomen.

De vergadering wordt daarna gesloten.

Lezing kapelaan Offermans: Stoomzuivelfabriek te Deurne.

Over dit onderwerp hield de Eerw. Heer L. Offermans, kapelaan te Cuijk, Dinsdagavond in het Bondsgebouw, voor eene volle zaal volk eene belangrijke reden.

ZEerw. toonde op bevattelijke wijze aan de groote voordeelen eener stoomzuivelfabriek boven eene handkracht en stelde als zoodanig op den voorgrond: le het sterker ontroomen, waardoor meer boter uit de melk werd gehaald, 2e de betere prijzen die door stoom fabrieken gemaakt worden en 3e de mindere kosten van bewerking.

Een overzicht werd gegeven over de prijzen van enkele handkrachten uit de buurt over October en November als: (prijzen gemaakt per Kilo op de Maastrichtsche Mijn.)

Vlierden (Brouwhuis)	131,3 Ct.
Liessel	132,2 „
Deurne (Haageind)	132,6 „
Vlierden (Nijverheid)	131,8 „
Liesel (?)	132,3 „
Deurne (Zeilberg)	134,1 „

alle handkrachten, terwijl Venray (stoom) in hetzelfde tijdvak maakte 137½ cts. De middel prijs te Maastricht was in dat tijdverloop 134¹/₉ cts.

Nog werden eenige prijsverhoudigen opgenoemd tusschen Deurne (Haageind) en Venray gedurende 1905, waaruit bleek dat Venray soms 20 cts. per kilo boven het Haageind stond. Het gemiddeld prijsverschil in Verray's voordeel was 12 cts. per kilo.

Spreker raadde vooral aan *algemeene aansluiting* en niet te beginnen, voordat men overtuigd zou zijn van genoegzame deelname, doch dan ook niet te klein te bouwen.

Wanneer bij contract de thans bestaande fabrieken gesloten en vervallen verklaard worden, dan zullen *allen*, vereenigd in ééne stoomfabriek, bij Maastricht kunnen aansluiten.

ZEerw. merkte op, dat de slechte prijzen die te Eindhoven gemaakt worden, hoofdzakelijk te wijten zijn aan de vele handkrachtfabriekjes, die daar leveren. Als daar meer boter van stoomfabrieken geleverd werd, zooals in Maastricht het geval is, dan zouden de Eindhovensche prijzen ook wel beter zijn.

Ook vooral wees spreker op de groote voordeelen, die de stoomfabriek te Cuijk had aangebracht, alsook op de vele voorafgaande tegenkantingen en bezwaren, die bijna onoverkomelijk schenen en hoe tevreden de Cuijksche boeren thans zijn. Het laatste jaar is te Cuijk per kilo melk betaald 4,37 cent.

Ten slotte werd men verzocht om, zonder zich eenigszins te verbinden, zijne meening te kennen te geven over het „voor of tegen”, door zijn naam te teekenen of op te geven over het “*voor of tegen*” door zijn naam te teekenen of op te geven; zeer velen gaven hieraan gevolg, als zijnde voor stoom.

De Eerw. Heer Adviseur, het woord nemende, bedankte den geachten spreker voor zijne schoone en duidelijke reden en hoopte, dat de opofferingen van den Heer Offermans rijke vruchten zullen voortbrengen.

A. s Zondag op de Bonds vergadering zal het belangrijk onderwerp verder besproken worden, naar gelang de gebleken medewerking der boeren.

De belangstellende voorzitter schitterde natuurlijk weer door afwezigheid.

A. K.

Deurne lezing zuivelconsulent Wintermans: Oprichting eener Stoomzuivelfabriek

Zooals we bereids j.l. Zaterdag meldden, had er Woensdagavond op initiatief van onzen Ed.Achth. Heer Burgemeester, eene vergadering plaats in Hotel de Zwaan alhier, ten einde de reeds zoo laag besproken stoomzuivelfabriek tot stand te doen komen.

Als spreker trad op de Heer Wintermans, zuivelconsulent.

De zaal van de Zwaan bleek veel te klein, want de belangstellenden en nieuwsgierigen stonden als 't ware opeengepakt.

Toen de namen der boeren-melkleveranciers onzer drie handkrachtfabrieken werden afgelezen, bleek, dat van de aanwezigen eene groote meerderheid voor stoom was. Van de fabriek **Zeilberg** stemden 20 voor en 17 tegen. Van het **Haageind** 26 voor en 2 tegen. Van het **Derp** 70 voor en 2 tegen. Zoodat van de aanwezige boeren eene meerderheid van 72 voor stoom bleek te zijn.

De Heer Wintermans wees erop, dan het hier niet te doen is, om eene of andere botermijn of onderneming te steunen, want ook zonder aansluiting kan eene stoomfabriek goed renderen. Ten bewijze haalde spreker aan de stoomfabrieken te Rijen, Alphen en Cuijk, die het vorige jaar resp. de volgende gemiddelde prijzen maakten f 1,27³/₄, 1,27 en f 1,29, terwijl deze stoomfabrieken nergens zijn aangesloten.

Hij wees op den gunstigen uitslag der stemming van dezen avond en spoorde allen aan, om op den ingeslagen weg voort te gaan en eendrachtig samen te werken, nu onze Burgemeester zich de moeite had willen getroosten, deze vergadering te bewerken, en feliciteerde de boeren met zulk een Burgemeester die hen zoo trouw ter zijde staat.

Dan nog waarschuwde spreker, dat indien Deurne niet vooruitschiet, **Bakel** en **Liessel** met hunne stoomfabrieken voor zullen zijn.

Ook beval spreker aan het spoedig stichten eener vereeniging, ook al zou niet onmiddellijk tot het bouwen eener fabriek kunnen worden overgegaan. Het voordeel hieraan verbonden werd nader toegelicht door een voorbeeld aan te halen van eene plaats, waar eerst ook veel tegenstand werd gevonden en waar later alle tegenstanders zich vrijwillig bij de vereeniging kwamen aansluiten.

Spreker gaf den Burgemeester den raad, om voorloopig een comité te vormen, dit zou dan de basis zijn, waarvan in het vervolg de vergaderingen kunnen uitgaan.

De rede van den Heer Wintermans werd luide geapplaudisseerd. Daarna betuigde onze Ed.Achth. Heer Burgemeester zijn dank aan den Heer Wintermans voor zijne duidelijke uiteenzetting en wees nogmaals op de groote voordeelen eener stoomzuivelfabriek, alsook dat de zaak van zooveel gewicht is, daar het belang van zoo'n groot deel der bevolking er mee gemoeid is.

Het voorloopig comité werd gevormd uit onzen Ed.Achth. Heer Burgemeester, de Heer G. Munsters en L v. d. Eijnden resp. voorzitters der fabrieken **Zeilberg** en **Derp**, alsmede Ant. v. d. Heuvel, lid der fabriek **Haageind**, daar de voorzitter daarvan tegen stoom is.

*Ook wij sluiten ons gaarne aan bij den wensch van onzen Ed.Achth. Heer Burgemeester en daar de leiding nu aan bekwame handen is toevertrouwd, twijfelen we niet of de totstandkoming eener stoomzuivelfabriek alhier is niet verre meer. Het zou dan ook meer dan erg zijn, wanneer onze boeren bij gedeelten hunne melk zouden moeten gaan leveren te **Bakel**, **Vlierden** of **Liessel** en ze later zich zelf de thans bestaande misstanden zullen te wijten hebben, waarom ze nu door eendrachtig samenwerken, niet tot de stichting eener flinke stoomzuivelfabriek hebben kunnen besluiten.*

Wat nog ontbreekt aan de Zuivelcoöperatie. II.

Het spreekt vanzelf dat men deze uitkomsten, op de uiterwaarden der beneden-Maas verkregen niet als gelijkwaardig mag stellen naast die welke de zuivelcoöperatie in de N.-Brabantsche Kempen of het Zuid-Limburgsche heuvelland te zien geeft.

Maar met volle recht mag men de resultaten van die streken, welke voor een rendabele zuivelbereiding minder geschikt schijnen ter onderlinge vergelijking naast elkander rangschikken. En dan komt men tot de verrassende slotsom, dat de fabrieken der coöperaties in en om de Peel een verren voor-sprong hebben boven die der overige leden van den Zuivelbond.

Voor al op technisch gebied mogen de uitkomsten daar verkregen glansrijk heeten. En dat hierbij het toeval is uitgesloten, bewijst het feit, dat in schier alle gemeenten en gehuchten zoowel van N.-Brabant als Limburg, die een wijden kring vormen rondom het oudtijds berucht moeras, schitterend werk wordt te aanschouwen gegeven.

Immers zoodra een zuivelfabriek niet meer dan 27.5 liter melk noodig heeft voor 1 kilo boter mag men terecht van een welingerichte en goedgeleide fabriek spreken.

Welnu te Venray daalt de benodigde hoeveelheid tot 27.1 liter, te Liessel (gemeente Deurne) en Ospel (Nederweert) tot 27, te Asten (twee fabrieken) tot 26.9 en 26.6, te Maasbree tot 26.5, te Horst (drie fabrieken gemiddeld) tot 26.4, te Helden eveneens tot 26.4, te Oploo (St. Anthonis) tot 26.3, te Neerkant (Deurne) tot 26.2, te Panningen tot 26, te Wanroy tot 25.9 en te Meijel eindelijk (het land van den Bondsvoorzitter) tot 25.8 liter, waarmee het record van voortreffelijke techniek is bereikt.⁵⁾

Het is jammer maar begrijpelijk, dat in deze minder bedeelde streken de finantieele opbrengst niet steeds beantwoordt aan de groote verwachtingen, door de uitnemende zuivelbereiding gewekt.

Maar de Peelkoeien laten zich nu eenmaal niet onbeperkt forceeren: met een jaargemiddelde van 2100 (Meijel) tot 2900 liter (Neerkant en Venray) moet de boer tevreden zijn.

Slechts in de iets verder van de Peel verwijderde dorpen Maasbree, Wanroy en Helden wordt een hooger totaal bereikt (resp. 3400 en 3300 liter).

In verband hiermede zijn daar de geldelijke uitkomsten van het bedrijf betrekkelijk het beste: zij stijgen van 120 (Helden) tot 128 (Maasbree) kilogram boter per aangesloten rund.

In de overige Peeldorpen daalt om de zoeven gemelde reden het gemiddelde van 110 (Neerkant) tot 104 (Venray) 97 Asten en zelfs tot 80 kilogram (Meijel).

Toch mag men te Meijel tevreden zijn, wanneer men dit cijfer met dat van verschillende andere vergelijkt.

Te Erp (Oudeveld) wordt b.v. wel eenzelfde resultaat van 80 kilogram boter per rund en per jaar verkregen, maar de melkopbrengst is er veel hooger (2600 liter) en het lage gemiddelde is dan ook alleen te wijten aan de onvoldoende werking der fabriek, waar men niet minder dan 32.3 liter verbruikt ter bereiding van één kilogram boter.

Te Strijp (bij Eindhoven) werkt men iets beter (31.4 liter) maar daar hier de melkopbrengst tot 2400 liter daalt⁶⁾ is de einduitkomst nog iets ongunstiger: 78 kilogram.

Nog erger is het gesteld te Esbeek (Hilvarenbeek) Eersel en Leende, drie dorpjes in de N.-Brabantsche Kempen. Wel laat daar het technisch werk minder te wenschen over, (resp. 30.2, 30 en 29.8 liter per kilogram) maar de koeien zijn er zoo weinig melkgevend (resp. 2000, 1900 en 1800 liter per jaar) dat de eindcijfers 65, 64 en 63 kilogram boter per rund en per jaar een bedroevende indruk ma-

5) Dit resultaat wordt slechts geëvenaard door één fabriek buiten de Peel, die te Neer bij Roermond.

6) Hier doet evenwel wellicht de nabijheid der stad, waar de melk onverwerkt verkocht worden, haar invloed voelen : de statistiek in den Bondskalender spreekt alleen van verwerkte kilo's melk.

ken.

Toch mogen zij nog bevredigend heeten vergeleken met die welke Zuid-Limburg in zulk een treurig licht stellen.

Werkelijk mooie resultaten vallen in den Zuidhoek beneden Limburg's wespentaille nauwelijks te boeken.

Krawinkel (een gehucht onder Geleen), heeft de eenige fabriek waar het cijfer van 100 kilogram boter per jaaren per rund wordt bereikt.

Daarentegen heeft Midden- en Noord-Limburg 53 fabrieken waar dit gemiddelde wordt overschreden, en een zestiental, waar jaarlijks meer dan 120 kilogram boter per aangesloten rund wordt geproduceerd.

Welk een schrill contrast met deze gunstige uitkomsten vormen die van vele fabrieken in het Zuiden! Te Schimmert b.v. daalt het eindcijfer tot 60 k.g.; en in deze z.g. stoomzuivelfabriek — zij beschikt over een kuchend motortje — verwerkt men niet minder dan 30.9 liter melk per kilogram boter, terwijl de koeien gemiddeld slechts 1800 liter per jaar leveren.

Te Elsloo schijnt het technisch werk wat beter te slagen (29.8 liter) maar desondanks blijft het eindcijfer juist hetzelfde, daar de melkopbrengst daalt tot 1700 liter.

Te Born stijgt deze laatste weer tot 1800 liter, maar het eindresultaat is nog slechter (59) omdat er de groote hoeveelheid van 31.7 liter voor één kilogram boter nodig blijkt.

Te Wijnansrade is dit kwantum wat geringer (30 liter) maar de koeien geven er zoo slecht melk (1700 liter) dat het eindcijfer tot 58 daalt.

Te Meers bij Elsloo eindelijk wordt de laagste sport bereikt: de gemiddeld benoodigde melk per kilo boter is 30 3 liter, de jaarlijksche opbrengst 1600 liter en het eindcijfer 55 kilogram per aangesloten rund !

Niet waar, geduldig lezer, die ons door dezen cijferdoolhof gevolgd zijt, *tegenover zulke gegevens past geen andere conclusie, dan dat er voor den Zuivelbond nog heel wat werk te doen overblijft.* Allereerst ter verhooging van de melkopbrengst, die zelfs in de onvruchtbaarste streken toch nooit beneden de 2000 liter behoeft te dalen.

Wanneer het voortvarend Bestuur de boeren in het Zuiden met name in de Maasdorpen eens aan het verstand kon brengen, dat een melkgevende koe voor den ploeg allerminst op haar plaats is, dan ware er alvast iets gewonnen.

Maar vooral op het gebied der techniek blijft hier en daar groote behoefte bestaan aan ingrijpende bondsbemoeiing. In dit opzicht laat trouwens het Bestuur, bijgestaan door den ijverigen zuivelconsulent, zich geenszins onbetuigd.

Maar toch neemt de handkracht bij de coöperatieve zuivelbereiding nog een veel te ruime plaats in. Nauwelijks een kwart van de aangesloten fabrieken heeft stoomkracht ter zijner beschikking. Dit aantal kon veel grooter zijn, wanneer in vele gemeenten niet zulk een heilloos streven viel waar te nemen tot versnippering der gezamenlijke krachtsinspanning.

Ieder kerkdorp, ja ieder gehucht, wil vaak zijn eigen meester zijn. Zoo hebben Beek, Limbricht, Susteren, Maasbracht, Posterholt, Nederweert, Helden, Mierlo, Asten, Eersel, Hoogeloon, Mierde en Veghel ieder drie, zoo hebben Horst, Venray en Oirschot ieder vier, Echt, Bergen en Deurne ieder vijf, zoo heeft ten slotte Sevenum niet minder dan acht zuivelcoöperaties, die allen bij den Bond zijn aangesloten.

Telt men in iedere gemeente de cijfers der in de verschillende fabrieken verwerkte kilo's melk bijeen, dan bereikt men overal (behalve te Posterholt en Susteren) het totaal van ten minste 800.000 k.g. dat voor een flinke en, rendabele stoomzuivelfabriek noodig, maar dan ook voldoende schijnt. Het eenige wat hier dus ontbreekt ter vervulling van de eerste voorwaarde om technisch uitnemende

resultaten te verkrijgen is de broodnoodige samenwerking.

Men wil wel coöpereren maar beperkt zijn onderlinge medewerking tot veel te engen kring.

Dit moge niet gelden voor enkele zeer uitgestrekte gemeenten, zooals Echt, Horst, Venray, Bergen en Deurne, voor verreweg de meeste anderen springt deze fout des te scherper in het oog.

En eerst dan, wanneer de Zuid-Nederlandsche Zuivelbond er in slagen zal om door sterker concentratie der thans versnipperde krachtsinspanning het aantal aangesloten stoomfabrieken ongeveer te verdubbelen, eerst dan zal men mogen getuigen, dat het Bondsgebouw ook naar het inwendige die bereikbare volmaaktheid heeft verkregen, welke wij het van ganscher harte toewenschen.

„Mbd”